

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Bc. Kristýna Svobodová

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Kristýna Svobodová

Ekonomika a management

Provoz a ekonomika

Název práce

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Název anglicky

Fiscal policy and its importance in development of economy

Cíle práce

Cílem této práce je charakterizovat fiskální politiku a s ní spojené makroekonomické pojmy a principy. V teoretické části budou charakterizovány základní makroekonomické ukazatele. Dále budou vymezeny typy, nástroje, cíle a opatření fiskální politiky.

V praktické části budou srovnány jednotlivé ekonomické ukazatele a státní rozpočet České republiky za určité období. Dále bude na základě analýzy posuzován vývoj fiskální politiky a vliv na ekonomiku.

Metodika

Teoretická část práce bude vypracována na základě studia odborné literatury a internetových zdrojů související s danou problematikou. V praktické části bude provedena analýza dat a jejich komparace. V závěru práce bude uvedeno souhrnné zhodnocení výsledků analýz a zjištěných poznatků.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Fiskální politika, HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, nástroje fiskální politiky, státní rozpočet, příjmy, výdaje

Doporučené zdroje informací

BACHANOVÁ, V. *Fiskální politika v prostředí Evropské hospodářské a měnové unie*. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-526-8.

BRČÁK, J. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, J. – SEKERKA, B. – STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

HOLMAN, R. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.

IZÁK, V. – VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. *Fiskální politika*. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-0976-1.

ŘEŽÁBEK, P. – UNIVERZITA KARLOVA. *Měnová politika a její interakce s politikou fiskální*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1894-4.

SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. *Ekonomie : 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Oldřich Ludwig Dittrich, MPH, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc. a PhDr. Oldřichu Dittrichovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, užitečné rady a příjemnou spolupráci. Poděkování také patří mé rodině a přátelům, kteří mě celou dobu podporovali a umožnili mi tak příznivé podmínky pro studium a psaní mé diplomové práce.

Fiskální politika a její vliv na vývoj ekonomiky

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na fiskální politiku a jejího vlivu na vývoj ekonomiky v letech 2010 až 2020. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části jsou vysvětleny základní makroekonomické ukazatele, hospodářská a fiskální politika a problematika státního rozpočtu. První kapitola se zabývá základními makroekonomickými veličinami, jako je hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Druhá kapitola fiskální politikou, jejími funkcemi, nástroji, typy a jejím vlivem na měnový kurz. Ve třetí kapitole jsou podrobněji rozebrány příjmy, výdaje a schodek státního rozpočtu a také státní a veřejný dluh. Teoretická část je zakončena kapitolami o hospodářském cyklu a hospodářské politice, kde jsou blíže vysvětleny její cíle, nástroje a nositelé.

V praktické části je nejprve popsán vývoj výše zmíněných makroekonomických ukazatelů. Dále je analyzován vývoj státního rozpočtu, jeho příjmů, výdajů a salda. Závěr praktické části se zabývá analýzou státního dluhu České republiky a jeho komparací se státy Evropské unie.

Klíčová slova: Fiskální politika, HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, nástroje fiskální politiky, státní rozpočet, příjmy, výdaje

Fiscal policy and its importance in development of economy

Abstract

This diploma thesis focuses on fiscal policy and its impact on economic development in the years 2010 to 2020. It is divided into theoretical and practical part. The theoretical part explains the basic macroeconomic indicators, economic and fiscal policy and state budget issues. The first chapter deals with basic macroeconomic variables such as gross domestic product, inflation, unemployment and balance of payments. The second chapter of fiscal policy, its functions, tools, types and its impact on the exchange rate. The third chapter discusses in more detail the revenues, expenditures and the state budget deficit, as well as the state and public debt. The theoretical part ends with chapters on the business cycle and economic policy, where its objectives, tools and bearers are explained in more detail.

The practical part first describes the development of the above macroeconomic indicators. Furthermore, the development of the state budget, its revenues, expenditures and balance is analyzed. The conclusion of the practical part deals with the analysis of the state debt of the Czech Republic and its comparison with the states of the European Union.

Keywords: Fiscal policy, GDP, unemployment, inflation, balance of payments, fiscal policy instruments, state budget, revenues, expenditures

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	14
3.1 Makroekonomické veličiny.....	14
3.1.1 Hrubý domácí produkt.....	14
3.1.2 Inflace	16
3.1.3 Nezaměstnanost	19
3.1.4 Platební bilance.....	20
3.2 Fiskální politika.....	22
3.2.1 Funkce fiskální politiky	23
3.2.2 Nástroje a cíle fiskální politiky	23
3.2.3 Typy fiskální politiky.....	24
3.2.4 Poptávkově zaměřená fiskální politika – stabilizační fiskální politika.....	25
3.2.5 Nabídkově zaměřená fiskální politika – ekonomie strany nabídky	25
3.2.6 Fiskální politika a měnový kurz.....	25
3.3 Státní rozpočet.....	27
3.3.1 Příjmy státního rozpočtu	27
3.3.2 Výdaje státního rozpočtu	27
3.3.3 Schodek státního rozpočtu	28
3.3.4 Státní dluh	28
3.3.5 Veřejný dluh	29
3.3.6 Lafferova křivka	30
3.4 Hospodářský cyklus	31
3.4.1 Fáze hospodářského cyklu	31
3.5 Hospodářská politika.....	33
3.5.1 Cíle hospodářské politiky	34
3.5.2 Nositelé hospodářské politiky.....	35
3.5.3 Nástroje hospodářské politiky	36
4 Vlastní práce.....	38
4.1 Vývoj makroekonomických ukazatelů České republiky.....	38
4.1.1 Hrubý domácí produkt.....	38
4.1.2 Inflace	42
4.1.3 Nezaměstnanost	45
4.1.4 Platební bilance.....	48
4.2 Státní rozpočet a jeho vývoj.....	50

4.2.1	Příjmy státního rozpočtu	50
4.2.2	Výdaje státního rozpočtu	56
4.2.3	Saldo státního rozpočtu	59
4.3	Státní dluh České republiky	63
4.3.1	Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2011–2021	64
4.3.2	Porovnání zadluženosti ČR a států EU	67
5	Výsledky a diskuse	69
6	Závěr	73
7	Seznam použitých zdrojů	75

Seznam obrázků

Obrázek 1	Phillipsova křivka	18
Obrázek 3	Lafferova křivka v krátkém období	30
Obrázek 4	Fáze ekonomického cyklu	31
Obrázek 5	Hierarchie cílů hospodářské politiky	34
Obrázek 6	Magický čtyřúhelník	35

Seznam tabulek

Tabulka 1	Vývoj HDP a meziroční změna v letech 2010–2020	38
Tabulka 2	Vývoj míry inflace v letech 2010–2020	42
Tabulka 3	Vývoj nezaměstnanosti v letech 2010–2020	45
Tabulka 4	Vývoj platební bilance v letech 2010–2020	49
Tabulka 5	Vývoj salda platební bilance v letech 2010–2020	49
Tabulka 6	Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2010–2020 v mld. Kč	51
Tabulka 7	Dopady diskrečních opatření na daňové příjmy státního rozpočtu v roce 2020	55
Tabulka 8	Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2010–2020	56
Tabulka 9	Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2010–2020	60
Tabulka 10	Vývoj státního dluhu v letech 2010–2020	64

Seznam grafů

Graf 1	Meziroční změna růstu HDP v letech 2010–2020	39
Graf 2	Vývoj HDP v letech 2010–2020	39
Graf 3	Vývoj míry inflace v letech 2010–2020	43
Graf 4	Vývoj nezaměstnanosti v letech 2010–2020	46
Graf 5	Vývoj nezaměstnanosti zemí EU v roce 2020	48
Graf 6	Vývoj celkových příjmů státního rozpočtu v letech 2010–2020 v mld. Kč	51
Graf 7	Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2010–2020	56
Graf 8	Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2010–2020	60
Graf 9	Prímá a nepřímá podpora (v % HDP)	63
Graf 10	Vývoj státního dluhu v letech 2010–2020	64
Graf 11	Vládní dluh v EU	67

Seznam použitých zkratk

- ČNB – Česká národní banka
- ČR – Česká republika
- ČSÚ – Český statistický úřad
- DPH – Daň z přidané hodnoty
- EU/FM – Evropská unie/Finanční mechanismy
- HDP – Hrubý domácí produkt
- MF – Ministerstvo financí
- MFČR – Ministerstvo financí České republiky
- Mld. – Miliarda
- p.b. – Procentní bod
- SZ – Sociální zabezpečení
- Tzn. – To znamená

1 Úvod

Diplomová práce se zabývá Fiskální politikou a jejím vlivem na vývoj ekonomiky v České republice v letech 2010 až 2020. Fiskální politika je součástí hospodářské politiky státu. Je vázána na státní rozpočet a podílí se na fungování a plánování ekonomiky. Díky tomu se označuje také jako rozpočtová politika. Rozhoduje o nastavení vládních výdajů, daní a transferových plateb a tím ovlivňuje příjmy a výdaje státního rozpočtu. Cílem fiskální politiky je udržovat ekonomický růst a vysokou zaměstnanost, napomáhat zachování cenové stability a utlumit výkyvy hospodářského cyklu, a to za pomoci příslušných nástrojů fiskální politiky.

Pro vyhodnocení fiskální politiky je zapotřebí sledovat, jak se vyvíjí národní hospodářství. Abychom tento vývoj byli schopni posoudit, musíme znát vývoj makroekonomických ukazatelů výkonnosti ekonomiky. Mezi tyto ukazatele řadíme hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflaci a platební bilanci.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je charakterizovat fiskální politiku a s ní spojené makroekonomické pojmy a principy.

V teoretické části budou charakterizovány základní makroekonomické ukazatele. Dále budou vymezeny typy, nástroje, cíle a opatření fiskální politiky.

V praktické části budou srovnány jednotlivé ekonomické ukazatele a státní rozpočet České republiky za určité období. Dále bude na základě analýzy posuzován vývoj fiskální politiky a vliv na ekonomiku. Dojde také ke srovnání aktuální dluhové situace v České republice a jiných států Evropské unie.

2.2 Metodika

Teoretická část práce bude vypracována na základě studia odborné literatury a internetových zdrojů souvisejících s danou problematikou.

V praktické části bude provedena analýza vývoje makroekonomických veličin a státního rozpočtu v České republice v letech 2010-2020 za pomoci statistických dat a údajů, které budou následně graficky znázorněny. Hlavními zdroji pro zpracování budou databáze Českého statistického úřadu, Státní závěrečné účty Ministerstva financí ČR a databáze ČNB. Dále bude provedena komparace fiskální politiky České republiky s vybranými zeměmi.

V závěru práce bude uvedeno souhrnné zhodnocení výsledků analýz a zjištěných poznatků.

3 Teoretická východiska

3.1 Makroekonomické veličiny

Pod pojmem makroekonomická veličina si každý z nás nejčastěji představí hrubý domácí produkt, inflaci, míru nezaměstnanosti a platební bilanci. Vedle hrubého domácího produktu se do makroekonomických veličin řadí ještě hrubý národní produkt a hrubý národní důchod.

Vždy musíme rozlišovat mezi čistým a hrubým produktem, nebo důchodem. Veličina s označením „čistý“ je oproti „hrubému“ očištěna o amortizace, které zohlední opotřebení.

V následujících podkapitolách si tyto veličiny podrobněji přiblížíme.

3.1.1 Hrubý domácí produkt

„Hrubý domácí produkt vyjadřuje hodnotu finální produkce vytvořené za určité období výrobními faktory, které působily na území státu“ (Brčák, a další, 2014 str. 14).

Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) se používá k určování výkonnosti ekonomiky států. Pokud chceme srovnávat výkonnost různých ekonomik, využijeme přepočtenou hodnotu HDP na obyvatele. Rovněž je možné aplikovat ukazatel tempa růstu HDP, který vyjadřuje o kolik procent se změnil HDP oproti předchozímu období (Brčák, a další, 2014). Ukazatel HDP obsahuje peněžní hodnotu spotřeby (C), hrubé soukromé domácí investice (I), vládní výdaje (G) a čistý vývoz (X) v dané zemi a v průběhu jednoho roku (Samuelson, a další, 2013 str. 386).

HDP lze vypočítat metodou výrobní, výdajovou a důchodovou.

Výrobní metodou se hrubý domácí produkt počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a nepřímých daní zmenšených o dotace. Hrubá přidaná hodnota je rozdíl mezi hodnotou produkce a meziproduktem. Produkci oceňujeme v základních cenách a užití v kupních cenách, tudíž musíme přičíst daně a odečíst dotace na produkci (Brčák, a další, 2014 str. 15).

Vzorec pro výpočet HDP výrobní metodou je následující:

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \sum \text{přidaných hodnot a čistých daní}$$

Nebo

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \text{hodnota produkce} - \text{meziprodukt} + \text{daně z produktů} - \text{dotace}$$

(Brčák, a další, 2014 str. 15).

Výdajovou metodou počítáme HDP, tak že sečteme konečný užitek výrobků a služeb rezidentských jednotek a saldo vývozu a dovozu výrobků a služeb (Brčák, a další, 2012 str. 58).

Vzorec pro výpočet HDP výdajovou metodou je následující:

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \text{výdaje na konečnou spotřebu} + \text{tvorba hrubého kapitálu} \\ (\text{hrubý fixní kapitál, změna zásob, čisté pořízení cenností} + \text{vývoz výrobků a služeb} - \\ \text{dovoz výrobků a služeb}$$

či

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \text{výdaje domácností na spotřebu} + \text{hrubé soukromé} \\ \text{investiční výdaje} + \text{vládní nákupy statků a služeb} + \text{čisté vývozy}$$

(Brčák, a další, 2012 str. 58).

Důchodovou metodou HDP vypočítáme součtem prvotních důchodů za národní hospodářství pomocí vzorce:

$$\text{HDP} = \text{náhrady zaměstnancům} + \text{daně z výroby a dovozu} - \text{dotace} + \text{čistý provozní} \\ \text{přebytek} + \text{čistý smíšený důchod} + \text{spotřeba fixního kapitálu}$$

(Brčák, a další, 2012 str. 59).

Hrubý domácí produkt můžeme měřit dvěma způsoby, a to buď jako nominální HDP, který měříme v aktuálních cenách anebo reálný HDP, u kterého používáme stálé ceny (Samuelson, a další, 2013 str. 371).

3.1.2 Inflace

„Inflace je růst cen neboli zmenšování kupní síly peněz. (...) Inflace zmenšuje množství zboží a služeb, které si můžeme koupit za peněžní jednotku (za korunu). Ale nezmenšuje množství zboží a služeb, které si můžeme koupit za náš důchod“ (Holman, 2016 str. 527).

Díky inflaci se zvyšují všechny ceny, takže i mzdy, nájemné, úroky a ceny ostatních výrobních faktorů (Holman, 2016 str. 527).

Opakem inflace je peněžní jev zvaný deflace, která vyjadřuje snižování cenové hladiny. K tomuto negativnímu jevu ovšem nedochází tak často. Deflace se vyznačuje reálným zdražením budoucích závazků a je tedy nevýhodná pro všechny, co splácejí dluhy, vyplácí mzdu, hradí předem dohodnuté obchody atd. Deflací je většinou doprovázen ekonomický útlum (Brčák, a další, 2014 str. 127).

Pokud dochází současně ke stagnaci reálného produktu a inflaci, projevuje se stagflace. V tomto období roste nezaměstnanost (Brčák, a další, 2014 str. 127).

3.1.2.1 Měření inflace

Nejčastěji se míra inflace měří pomocí indexu inflace a je počítána jako podíl změny cenového indexu oproti předchozímu období a cenovému indexu předchozího období násobený stem, aby údaj byl vyjádřený jako procentuální změna (Brčák, a další, 2014 str. 127).

$$\pi_t(P_t) = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}}$$

Míra inflace je měřena indexem spotřebitelských cen CPI, který vyjadřuje velikost změny výdajů spotřebitelů, nebo domácností na nákup spotřebních statků, dále pak indexem cen výrobců PPI, který vyjadřuje změnu cen výrobců. Míru inflace lze vyjádřit i cenovým deflátorem HDP nebo HNP, který vyjadřuje změny cen všech statků, které jsou součástí hrubého produktu (Brčák, a další, 2014 str. 127). V České republice se index inflace měří na

základě spotřebního koše, který vydává Český statistický úřad. Nejčastěji se používají tyto druhy:

- míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (Brčák, a další, 2012 str. 80).

3.1.2.2 Typy a příčiny inflace

Rozlišujeme tři typy inflace – mírnou, pádivou a hyperinflaci.

„K mírné inflaci dochází, pokud tempo růstu cen nepředbíhá tempo růstu výroby“ (Brčák, a další, 2014 str. 131). Následkem toho je růst reálného i nominálního produktu. V podstatě je pro subjekty přijatelná, v peníze věří, nemají potřebu se jich zbavovat a přeměňovat je do jiných forem bohatství. Za mírnou inflaci se většinou považuje inflace do 10 % (Brčák, a další, 2014 str. 131).

Pádivá inflace dosahuje dvouciferných nebo dokonce až třiciferných ročních hodnot. Je častá především v zemích se slabou vládou nebo tam, kde probíhá válka či revoluce. Vážně narušuje fungování hospodářství. Peníze ztrácejí rychle svou hodnotu a lidé proto drží pouze minimum hotovosti. Kapitál se přesunuje do zahraničí, a tudíž finanční trhy oslabují. Lidé investují do fyzických aktiv, nemovitostí a nepůjčují peníze za obvyklé úroky (Samuelson, a další, 2013 str. 612).

Pokud nastane hyperinflace, ceny rostou do nepředstavitelných výšek – o milion či bilion procent ročně. Při hyperinflaci drasticky klesá reálná poptávka po penězích. Tato extrémní situace způsobuje časté změny cen a mezd. Peníze již neplní svou funkci a často dochází k barterové směně. Řešením bývá měnová reforma (Brčák, a další, 2014 str. 132).

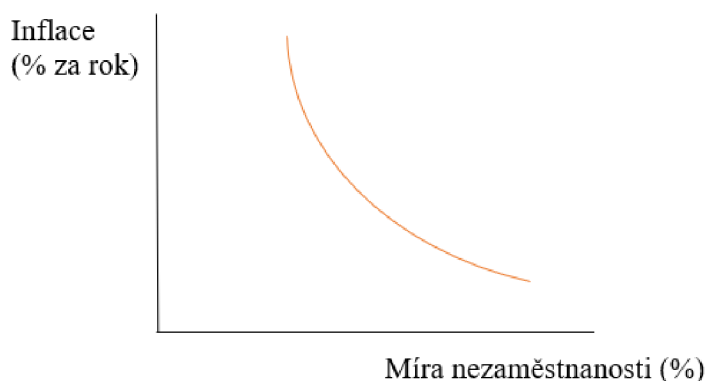
Mezi další dělení inflace řadíme dělení z hlediska příčin na nabídkovou a poptávkovou inflaci. *„Poptávková inflace má prvotní zdroj na straně agregátní poptávky, konkrétně v jejím nadměrném růstu. Agregátní poptávka v tomto případě překračuje výrobní potenciál ekonomiky a růst produktu není dostatečný, nabídka je omezená a firmy zvyšují ceny. Nabídková, označovaná též jako nákladová, inflace má prvotní zdroj na straně agregátní nabídky. Jak rostou ceny rostou firmám náklady. Rostou nominální mzdy, zvyšují*

se ceny materiálů, energií a služeb ostatních výrobních faktorů“ (Brčák, a další, 2014 str. 132).

3.1.2.3 Phillipsova křivka

Phillipsova křivka je hlavním makroekonomickým nástrojem pro porozumění inflaci (Samuelson, a další, 2013 str. 620).

Obrázek 1 Phillipsova křivka

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek znázorňuje křivku v původním Phillipsově pojetí. Ukazuje vztah mezi mzdovou inflací a mírou nezaměstnanosti. Když je nízká nezaměstnanost, roste konkurence mezi zaměstnavateli při hledání pracovníků a zaměstnavatelé těžko hledají zaměstnance, které se snaží získat nebo udržet vyššími mzdami. Pozice odborů vůči zaměstnavatelům je silnější při nízké nezaměstnanosti a odbory proto snáze prosazují své požadavky. Naopak při vysoké nezaměstnanosti narůstá konkurence mezi pracovníky, kteří se obávají ztráty zaměstnání, z tohoto důvodu raději nemají příliš velké nároky na výši mzdy. Odbory se taktéž mírní ve svých požadavcích (Holman, 2016 stránky 543,544).

Phillipsova křivka vyvolává dojem, že existuje volba mezi nezaměstnaností a inflací a že nezaměstnanost lze snížit za cenu inflace a naopak. Avšak volba mezi inflací a nezaměstnaností existuje pouze v krátkém období. V dlouhém období sledujeme jen přirozenou míru nezaměstnanosti (Holman, 2016 str. 551).

3.1.3 Nezaměstnanost

Obyvatelstvo starší 15 let se z hlediska zařazení na trhu práce, dělí na ekonomicky aktivní obyvatelstvo a ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří dvě skupiny osob – zaměstnaných a nezaměstnaných. Mezi ekonomicky neaktivní obyvatelstvo patří například důchodci, studenti nebo ženy v domácnosti (Brčák, a další, 2012 str. 91).

„Za zaměstnané se považují všechny osoby patnáctileté a starší, obvykle bydlící na sledovaném území, které v průběhu daného zkoumaného týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání; hlavním kritériem pro zařazení mezi zaměstnané je tedy vyvíjení jakékoliv odměňované pracovní aktivity“ (Brčák, a další, 2012 str. 91).

Nezaměstnaný je ten, kdo nemá práci a nějakou hledá. To, že práci hledá je důležitým znakem nezaměstnaného. Proto se míra nezaměstnanosti prakticky zjišťuje podle počtu přihlášených lidí na úřadech práce. Takto zjišťovaná nezaměstnanost se nazývá registrovaná. Všichni nezaměstnaní se na úřad práce nehlásí, proto skutečná nezaměstnanost bývá o nějaké procento vyšší než ta registrovaná (Holman, 2016 str. 279).

Nezaměstnanost se měří ukazatelem míry nezaměstnanosti, který se počítá podle vzorce:

$$u = \frac{U}{L + U}$$

Kde u je míra nezaměstnanosti, vyjádřená v procentech, U je počet nezaměstnaných a L počet zaměstnaných (Holman, 2016 str. 278).

Rozlišujeme rovnovážnou neboli frikční a nerovnovážnou nezaměstnanost, kde rovnovážná nezaměstnanost vyjadřuje osoby, které jsou nezaměstnané dobrovolně – lidé mění práci a nerovnovážnou nezaměstnaností označujeme situaci, kdy trh práce nebo ekonomika nefunguje tak, jak má a někteří kvalifikovaní pracovníci, kteří jsou ochotni pracovat, nemohou najít zaměstnání. Strukturální nezaměstnanost se týká lidí, kteří pracují v regionech nebo odvětvích v trvalém útlumu. Tato forma nezaměstnanosti vzniká především díky nerovnováze na trhu práce a někdy i díky vysokým reálným mzdám. (Samuelson, a další, 2013 str. 598). Cyklická nezaměstnanost se odvíjí od hospodářského cyklu. Je v podstatě rozdílem mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti, kde je

přirozená míra nezaměstnanosti součástí skutečné míry nezaměstnanosti a zbylá část je způsobena poklesem výkonu ekonomiky (Brčák, a další, 2014 str. 145).

„Politiku nezaměstnanosti lze definovat jako soubor opatření, kterými jsou spoluvytvářeny podmínky pro dynamickou rovnováhu na trhu práce a pro efektivní využití pracovních sil“ (Brčák, a další, 2014 str. 147).

Rozlišujeme dvě skupiny nástrojů politiky zaměstnanosti, kterými jsou aktivní a pasivní politika. Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je snižování nezaměstnanosti odstraňováním nevýhodných podmínek pro cílové skupiny obyvatelstva. Do aktivní politiky patří například rekvalifikační kurzy, úřady práce, programy pro studenty, handicapované osoby apod. Oproti tomu, v pasivní politice zaměstnanosti, se vytváří akceptovatelné sociální podmínky především pro dočasně nezaměstnané. Cílem má být snížení sociálního a ekonomického dopadu nezaměstnanosti na jednotlivce i celou společnost. Příkladem je finanční podpora v nezaměstnanosti a možnost odchodu do předčasného důchodu. Za efektivnější se považuje využívání aktivních nástrojů, protože pokud jsou podmínky nárokování podpor v nezaměstnanosti nastaveny příliš velkoryse, může se stát, že nezaměstnaní nebudou mít motivaci hledat nové zaměstnání (Brčák, a další, 2014).

Stát může ovlivňovat poptávku po práci i nabídku práce. Poptávku může ovlivňovat například změnou věku nebo podmínek odchodu do důchodu, změnou příspěvků na určité skupiny zaměstnanců zaměstnavatelům, změnou délky pracovní doby atd. Nabídku práce může ovlivnit tím, že změní podmínky a výši placené mateřské a rodičovské dovolené, podněty k zaměstnávání zahraničních pracovníků, rozsah povinné školní docházky, podporu začínajícím podnikatelům, minimální mzdu atd. Trh práce může stát ovlivňovat také nastavením systému vzdělávání. V České republice nastává problém najít kvalifikované odborné pracovníky ve vybraných oborech, díky dlouhodobé podpoře středoškolského a vysokoškolského vzdělávání, bez ohledu na podmínky na trhu práce (Brčák, a další, 2014).

3.1.4 Platební bilance

„Platební bilance zachycuje platební transakce naší ekonomiky se zahraničím v daném roce. Porovnává platby ze zahraničí a platby do zahraničí. Přitom vychází z teritoriálního principu“ (Holman, 2016 str. 576).

Platby ze zahraničí jsou platby osob, které mají sídlo v zahraničí, osobám, které mají sídlo v ČR. Platby do zahraničí jsou naopak platby osob, mající sídlo v ČR, osobám majícím sídlo v zahraničí (Holman, 2016 str. 576).

Platební bilance je tvořena ze třech částí, z běžného účtu, finančního účtu a změn devizových rezerv. Běžný účet platební bilance je tvořen platbami za vývoz a dovoz zboží a služeb, důchody placenými ze zahraničí a do zahraničí, které jsou tvořeny mzdami, zisky a úroky. Dále je tvořen jednostranné převody, což jsou například dary, dědictví atd. Platby za vývoz a dovoz zboží a služeb jsou rozhodujícími položkami běžného účtu (Holman, 2016 str. 576).

Rozlišujeme platební bilanci tržní a účetní. Tržní platební bilance představuje běžný, nepřerušovaný vztah dvou platebních trhů dovnitř a ven země a zahrnuje teoretickou analýzu, která lze pozorovat pouze pomocí svých účinků, což jsou například kurzy. Účetní a platební bilance představuje statistický výkaz shrnující veškeré zahraniční transakce dané země během určitého období realizovaný podvojným účetním záznamem (Brčák, a další, 2014 str. 175).

Platební bilance je významná pro posuzování vnější ekonomické rovnováhy na makroekonomické úrovni. Slouží k zachycení a monitorování všech mezinárodních obchodních a finančních transakcí institucí a obyvatel sledované země. Je to bilance neboli účet všech ekonomických transakcí mezi národní ekonomikou a zahraničím, které se uskutečnily v určitém období. Platební bilance země je významná ekonomická kategorie, která podává specifický obraz o stavu ekonomiky a její vnější výkonnosti charakteru jejího rozvoje i zaměření a úspěšnosti hospodářské politiky, která je prováděna v dané zemi. Sestavují se v rozdílně členěných podobách, podle účelu jejich využití (Brčák, a další, 2014 str. 175).

Protože platební bilance funguje na principu podvojného účetnictví, musí být jako celek vždy vyrovnaná. „*Platební bilance je v rovnovážném stavu, pokud ve sledovaném období nedojde k poklesu ani k nárůstu devizových rezerv centrální banky, v České republice České národní banky (ČNB)*“ (Brčák, a další, 2012 str. 160). Zásobu zahraniční měny v centrální bance představují devizové rezervy. Pokud nedochází k jejich poklesu ani nárůstu, ČNB vůbec nezasahuje do měnového trhu a nechává výši měnového kurzu určovat pouze vzájemnou interakcí nabídky a poptávky. Platební bilance lze uvést do rovnováhy mnoha způsoby. Hlavním nástrojem je již zmíněný měnový kurz, který využívá změn devizových rezerv. Dalším nástrojem jsou restriktivní opatření, kterými jsou například cla a

kvóty. Rovnovážná platební bilance je nutností, dlouhodobě není možné, aby občané jedné země kupovali více statků a služeb, než kolik sami poskytnou (Brčák, a další, 2012 str. 161).

3.2 Fiskální politika

„Základem fiskální politiky je rozpočtová soustava. Fiskální politika je politika v rukou státu, resp. vlády (resp. Ministerstev a krajských a obecních úřadů), pomocí které se snaží usměrňovat ekonomiku tak, aby se zvyšoval její výkon, případně tlumit, kdyby hrozilo její tzv. přehřívání“ (Brčák, a další, 2014 str. 196).

Fiskální politika je v podstatě vědomé využívání státního rozpočtu k ovlivňování ekonomiky a dosažení cílů, mezi které patří hlavně udržení stabilního ekonomického růstu, cenové stability, tlumení výkyvů hospodářského cyklu a nízká míra nezaměstnanosti. Fiskální politika je někdy nazývána také jako rozpočtová, a to díky tomu, že rozpočet je využíván jako nástroj pro realizaci fiskální politiky.

Fiskální politika plní alokační, přerozdělovací a stabilizační funkci. Fiskální politika slouží k nashromáždění finančních prostředků za účelem zajištění veřejných a ostatních statků, které vláda zabezpečuje sama z různých důvodů (sociální, politické...), přerozdělování důchodů, ovlivňování činností, které mají za následek externality a usměrňování makroekonomického vývoje země za pomoci příjmů a výdajů rozpočtu. Rozpočtová soustava neboli rozpočet je soustava veřejných rozpočtů, představující tvorbu a použití centralizovaných peněžních fondů vládou, včetně veřejné správy na místních úrovních, za určité období.

Veřejný rozpočet je peněžní fond, nebo také finanční plán veřejnoprávních subjektů. Státní rozpočet je základem rozpočtové soustavy. Rozpočtovou soustavu dále tvoří územní rozpočty, tzn. rozpočty krajů a obcí, rozpočty zdravotních pojišťoven, státní fondy, specifické transformační fondy, kterým je například Fond národního majetku a Pozemkový fond ČR a rozpočty veřejných podniků a vládních neziskových organizací ve veřejném sektoru. Dochází k přerozdělováním v rámci rozpočtu – výdaj jednoho rozpočtu je příjem rozpočtu druhého. Fiskální politiku vykovává vláda, nebo ministerstva, krajské a obecní úřady (Brčák, a další, 2014 str. 197).

3.2.1 Funkce fiskální politiky

Funkce fiskální politiky rozdělujeme na makroekonomické a mikroekonomické funkce. Pokud mluvíme o těch mikroekonomických, tak mluvíme o funkci alokační a redistribuční:

- a) Alokační funkce spočívá v soustředění a vynaložení finančních prostředků k úhradě produkce veřejných statků, a to jak čistých, tak smíšených. Ovlivňuje alokace výrobních faktorů s ohledem na existenci pozitivních a negativních externalit.
- b) Redistribuční funkce (přerozdělovací), souvisí se snahami o zmírnění nerovnosti v tržním rozdělování důchodu. Přerozdělování by nemělo překročit rámec účelné solidarity, protože by podporovalo oslabování odpovědnosti občanů za sebe samotné.

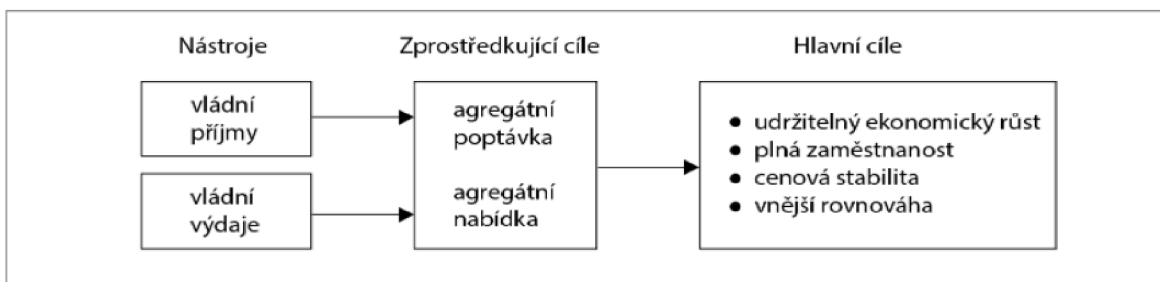
Makroekonomická funkce je především funkce stabilizační. Podstatou stabilizační funkce je odstraňování odchylek skutečného produktu od produktu potencionálního prostřednictvím změn ve vládních příjmech a výdajích (Jurečka, 2017).

3.2.2 Nástroje a cíle fiskální politiky

Mezi cíle fiskální politiky patří zprostředkující a hlavní, jinak také konečné, cíle. Zprostředkující cíle představuje agregátní poptávka a nabídka, které mají svou výši a strukturou vytvářet předpoklady pro naplnění hlavních cílů, kterými jsou plná zaměstnanost, rovnovážný produkt, vnější ekonomická rovnováha a cenová stabilita.

Nástroji fiskální politiky jsou vládní příjmy do státního rozpočtu a vládní výdaje státního rozpočtu. Vztah mezi cíli a nástroji zobrazuje schéma podle Jurečky na následujícím obrázku.

Obrázek 2 Nástroje a cíle fiskální politiky

Zdroj: (Jurečka, 2017)

Podle toho, zda jsou výše a struktura příjmů a výdajů a také jejich změny výsledkem jednorázových rozhodnutí, nebo zda vyplývají z vývoje ekonomiky, rozlišujeme diskreční, též záměrná, opatření a vestavěné stabilizátory, kterými jsou:

- a) **Diskreční (vědomá) opatření**, jsou takové nástroje fiskální politiky, které reagují na krátkodobé výkyvy rovnovážného produktu, cenové hladiny a zaměstnanosti. Tato opatření mají jednorázový charakter a obvykle představují přímé intervence, pomocí kterých se vláda snaží omezit cyklický vývoj ekonomiky. Jejich fungování je podmíněno politickým souhlasem, takže můžeme říct, že tato opatření představují přímý zásah vlády do systému, tzv. náhodná opatření se záměrem stabilizačního účinku. Příkladem diskrečního opatření je změna míry zdanění, změna pravidel pro odpisy, změna výše sociálních dávek, vytváření nových pracovních míst financovaných vládou, změny ve výdajích na státní správu a stimulační balíčky.
- b) **Vestavěné (automatické) stabilizátory**, mají dlouhodobý charakter a vykazují relativní stabilitu. Tyto nástroje nejsou zaváděny v návaznosti na konkrétní krátkodobou nevyrovnanost. Působí v době recese automaticky expanzivně, např. zvyšováním výplat podpor v nezaměstnanosti, v období konjunktury působí automaticky restriktivně, např. přesun do daňových pásem zatížených vyššími daňovými sazbami. Jsou zaváděny, kvůli pomoci zajistit efektivní využití výrobních zdrojů. Působení vestavěných stabilizátorů funguje za podmínky relativně stabilní cenové hladiny. Mezi vestavěné stabilizátory můžeme zařadit progresivní zdanění příjmů, výplata dávek v nezaměstnanosti, sociální transfery, pojištění v nezaměstnanosti, státní výkup zemědělských přebytků atd. (Ochrana, a další, 2015 str. 161).

3.2.3 Typy fiskální politiky

Rozlišujeme dva základní typy fiskální politiky, expanzivní a restriktivní fiskální politiku.

- a) **Expanzivní fiskální politika** znamená růst agregátní poptávky, tj i produktu, změnou jednotlivých položek agregátní poptávky, tj. růst soukromé spotřeby snížením daňové zátěže nebo růstem transferových plateb, růst soukromých investic snížením daňové zátěže nebo růstem účelových dotací a růst vládních výdajů. Cílem expanzivní fiskální politiky je zvýšení produktu a snížení míry

nezaměstnanosti. Cenou za tuto politiku bývá zvýšení inflace. Expanzivní politika se aplikuje v době, kdy je ekonomika v recesi tzn., že ekonomika je pod hranicí svých produkčních možností.

b) Restriktivní fiskální politika znamená omezení, nebo snižování agregátní poptávky a tím zpomalení růstu produktu při změně jednotlivých položek agregátní poptávky. Pokud překročí aktuální produkt, produkt potenciální, mezera mezi těmito veličinami s výrazným zvýšením cenové hladiny se nazývá inflační mezera. V inflační mezeře jsou přetěžovány výrobní faktory a hovoříme o takzvané přehřáté ekonomice. Zvyšování úrovně aktuálního produktu vede ke zvyšování úrovně cenové hladiny. Restriktivní politika je zaměřena na snížení tempa růstu HDP i za cenu zvýšení nezaměstnanosti. Zavádí se v době, kdy se ekonomika přehřívá. Běžně se využívá kombinace expanzivních a restriktivních opatření, tzv. fiskální mix (Ochrana, a další, 2015 str. 164).

3.2.4 Poptávkově zaměřená fiskální politika – stabilizační fiskální politika

Známe čtyři složky agregátní poptávky. Spotřebu, investice, vládní výdaje a čistý export. Vláda je schopna ovlivňovat úroveň jednotlivých složek, jak přímo, tak nepřímo a měla by tak konat v zájmu odstranění nerovností mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou, která vzniká z cyklického vývoje ekonomiky.

3.2.5 Nabídkově zaměřená fiskální politika – ekonomie strany nabídky

Ekonomie strany nabídky je založena na teorii, že vše co se v ekonomice vyprodukuje, se i spotřebuje. Nezabývá se poptávkou, ale pouze tím, jak zefektivnit produkci a vyrobit co největší množství. Cílem každé hospodářské politiky musí být co největší podpora všech procesů a subjektů, které vytvářejí hospodářské bohatství, minimalizaci státních zásahů do hospodářského života a které omezují osobní iniciativu.

3.2.6 Fiskální politika a měnový kurz

Účinnost fiskální politiky závisí na měnovém kurzu dané země, který dále dělíme na fixní a flexibilní měnový kurz.

3.2.6.1 Fiskální politika a fixní měnový kurz

V případě fiskální expanze dojde k růstu produktu. Růst produktu způsobí na trhu peněz růst poptávky po penězích a tím se zvýší úroková míra. Jestliže je v domácí ekonomice vyšší úroková míra než ve světě, využijí toho investoři, kteří začnou nakupovat domácí měnu a tím dochází v systému fixního měnového kurzu k tlaku na zhodnocení domácí měny. Centrální banka bude nucena skoupit přebytečnou zahraniční měnu za domácí měnu, aby udržela kurz na stejné hodnotě. Takto v podstatě zvýší domácí peněžní zásobu a ta vyvolá opětovný pokles domácí úrokové míry na úroveň světové úrokové míry. Tím se stane, že úroková míra zůstává stejná jako na začátku, ale zvýšil se produkt.

Naopak v případě fiskální restrikce dojde k poklesu produktu, což způsobí pokles poptávky po penězích a poklesu domácí úrokové míry. Investoři se začnou zbavovat domácí měny a začnou nakupovat měnu cizí. Centrální banka začne přebytečnou domácí měnu skupovat za měnu zahraniční ze svých devizových rezerv a tím dojde k poklesu domácí peněžní zásoby, díky čemuž dojde k růstu domácí úrokové míry na úroveň světové úrokové míry. Výsledkem pak bude původní úroková míra, ale nižší produkt (Pavelka, 2007 str. 238).

3.2.6.2 Fiskální politika a flexibilní měnový kurz

Zde centrální banka nezasahuje, kurz se zhodnotí, to vede k tomu, že se export domácí země stává na světových trzích dražší a import do domácí země levnější. Zhoršující čistý export zapříčiní klesající tendenci hodnoty HDP. Díky poklesu produktu se sníží poptávka po penězích, a tím klesne úroková míra. Výsledkem je navrácení produktu a úrokové míry na výchozí úroveň.

V opačném případě, tedy v případě restrikce, začne klesat produkt a ten sníží na trhu peněz poptávku po penězích. Díky tomu klesne domácí úroková míra, což vede k odlivu finančních investorů, kteří se začnou zbavovat domácí měny. Vznikne přebytek domácí měny, která se začne znehodnocovat, to vyvolá růst exportu a pokles importu. Čistý export se zvýší a díky tomu vzroste produkt, tento efekt způsobí návrat produkce a úrokové míry na počáteční úroveň. Tzn. že opakovaný růst produktu vede na trhu peněz k růstu poptávky po penězích a tím i k růstu úrokové míry (Pavelka, 2007 str. 239).

3.3 Státní rozpočet

Státní rozpočet je důležitý zákon, jehož prostřednictvím vláda vykonává své funkce. Je schvalován každoročně vždy na nadcházející rok. Státní rozpočet je schvalován Poslaneckou sněmovnou. Vláda předloží návrh zákona státního rozpočtu Poslanecké sněmovně, a to nejméně tři měsíce před počátkem fiskálního roku, ten pro Českou republiku začíná stejně jako rok kalendářní, tedy 1. ledna. O návrhu zákona o státním rozpočtu nejprve jedná Rozpočtový výbor. Návrh zákona o státním rozpočtu prochází, tak jako každý jiný zákon, třemi čteními.

Při prvním čtení ministr financí seznámí Sněmovnu s návrhem zákona, poté v obecné rozpravě poslanci hlasují o základních údajích státního rozpočtu, tedy o příjmech a výdajích. Ve chvíli, kdy jsou příjmy a výdaje schváleny, nesmí být v dalších čteních měněny. Ve druhém čtení poslanci navrhnou přesuny peněz mezi jednotlivými kapitolami rozpočtu. Mohou například navrhnout odebrání části peněžních prostředků, přiřazených Ministerstvem kultury, ve prospěch Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Ve třetím čtení Sněmovna hlasuje o přijetí návrhu zákona o státním rozpočtu. Při tomto čtení se mohou pouze opravovat gramatické nebo technické chyby, na podstatě návrhu se již nesmí nic měnit.

3.3.1 Příjmy státního rozpočtu

Největší část státních příjmů tvoří daně a pojistné na sociální zabezpečení. Do státního rozpočtu putují také poplatky, pokuty, příjmy z dotací, dividendy z akcií ČEZ nebo příjmy z prodeje majetku.

3.3.2 Výdaje státního rozpočtu

Na konci 19. století se objevil nárůst veřejných výdajů, který pokračuje až do současnosti. Do té doby byly výdaje států nízké, k růstu docházelo zejména během válek. Tento nárůst vysvětluje Wagnerův zákon, který zní: „*Podíl vládních výdajů na hrubém domácím produktu roste s růstem ekonomické úrovně země.*“ (Lipovská, 2017)

Vládní výdaje rostou spolu s ekonomickou úrovní státu. Důvodem je, že lidé požadují vyšší míru sociální ochrany, když se daří hospodářství. Očekávají podporu během rodičovské dovolené, podporu v nezaměstnanosti, starobní důchod atd. Nejvíce peněz v České republice jde do rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí, které ze svého

rozpočtu hradí hlavně starobní důchody, nemocenské pojištění, rodičovský příspěvek nebo přídavky na dítě.

3.3.3 Schodek státního rozpočtu

Saldo státního rozpočtu počítáme jako rozdíl mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu. Stát se zadlužuje v okamžiku, kdy má vyšší výdaje než příjmy, takový rozpočet označujeme za deficitní. Naopak vyšší příjmy než výdaje, znamenají přebytkový rozpočet. Pokud jsou příjmy a výdaje státního rozpočtu stejné, mluvíme o vyrovnaném rozpočtu. Česká republika má od roku 1997 příjmy nižší než výdaje, hospodaří tedy s deficitním rozpočtem.

Většina států, včetně České republiky nespoří. Pokud vláda nevystačí s daným rozpočtem a současně nemá naspořeno na vyrovnání rozdílu, musí použít na pokrytí rozdílu půjčku. Jestliže k této situaci dochází opakovaně, dochází k neustálému prohlubování zadlužení státu.

Rozlišujeme dva typy deficitu státního rozpočtu:

- a) Cyklický deficit, který vzniká bez přičinění vlády, například během ekonomické krize a který vláda většinou nemůže ovlivnit.
- b) Strukturální deficit, který vzniká, pokud si vláda cíleně naplánuje vyšší výdaje než příjmy.

Strukturální deficit je nebezpečnější než cyklický, a to z toho důvodu, že je důsledkem nezodpovědného počínání vlády. Jestliže ekonomika roste, měla by se vláda snažit o přebytkový nebo alespoň vyrovnaný rozpočet (Lipovská, 2017).

3.3.4 Státní dluh

Pro státní dluh funguje tzv. efekt sněhové koule, což znamená, že čím vyšší je dluh, tím vyšší musíme platit úroky a tím více státní dluh narůstá. Státní dluh České republiky je velmi vysoký, z toho důvodu ho měříme pomocí hrubého domácího produktu jako *dluh/HDP*. Existují dvě možnosti, kterými vlády usilují o snížení hodnoty tohoto ukazatele. První, velmi náročnou, variantou je snížení státního dluhu. Druhou možností poklesu ukazatele je růst ekonomiky/růst HDP. Státní dluh lze dále snížit například zvýšením daní, prodejem státního majetku, nebo tzv. monetizací (natištěním peněz).

Tyto možnosti provází, ale mnohá úskalí. Zvýšení daní způsobí, že lidé budou mít méně peněz, budou méně utrácet, tím klesne spotřeba domácností a také investice firem. V důsledku toho bude klesat i hrubý domácí produkt. Při zvýšení daní tak ve většině případů

dojde ke zpomalení ekonomiky. Prodej státního majetku také není dokonalým řešením, pokud si třeba představíme prodej některých, pro Českou republiku důležitých, památek. Nejnebezpečnější variantou je však monetizace. Jestliže centrální banka natiskne peníze, vláda sice dluhy splatí, ale dojde k vysoké inflaci, která může celou ekonomiku velice poškodit (Lipovská, 2017).

Státní dluh se stal v Evropě normálním, ale to ještě neznamená, že je to správné. Je třeba se snažit o snižování státního dluhu. Státní dluh tvoří největší část veřejného dluhu ČR, přibližně 90 %.

3.3.5 Veřejný dluh

Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu bez ohledu na to, jak tyto pohledávky vznikly (Dvořák, 2008). S rostoucím dluhem rostou i pohledávky vůči současné i budoucí daňové povinnosti obyvatelstva. Veřejný dluh je většinou zobrazován jako hrubý veřejný dluh. Hrubý veřejný dluh je souhrn závazků státu bez ohledu na velikost státních pohledávek. Čistý dluh je hrubý dluh očištěn o pohledávky státu. Vykazování čistého dluhu je spojeno s problémy vymahatelnosti pohledávky, výběrem aktiv a způsobem oceňování. Každý stát řeší uvedené problémy rozdílně, z toho vyplývá, že údaje o velikosti čistého dluhu nelze použít pro mezinárodní srovnání. Pro mezinárodní srovnání se nejčastěji používá ukazatel dluhové kvóty, tj. podíl veřejného hrubého dluhu na HDP (Ochrana, a další, 2015 str. 190).

V rámci EU je míra zadluženosti měřena pomocí fiskálních maastrichtských kritérií. Za oblast veřejných financí k nim patří kritérium schodku vládního sektoru k HDP v tržních cenách, max. 3 % a kritérium hrubého veřejného dluhu k HDP, tj. poměr hrubého dluhu vládního sektoru v nominální hodnotě k HDP v tržních cenách, který by neměl překročit hodnotu 60 %.

Veřejný dluh má nejčastěji podobu vládních dluhopisů. Vládní dluhopisy jsou nakupovány domácími nebo zahraničními ekonomickými subjekty a jsou obchodovány na kapitálovém trhu. Vládní obligace dělíme podle doby splatnosti na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Krátkodobé mají splatnost maximálně jeden rok, jsou to například státní pokladniční poukázky pro krytí časového nesouladu mezi příjmy a výdaji rozpočtu v průběhu rozpočtového roku. Nejčastěji využívané jsou střednědobé, které mají splatnost od jednoho do deseti let. Na krytí finančně náročných veřejných programů, nebo při

mimořádných událostech jsou používány dlouhodobé obligace se splatností více než deset let (Ochrana, a další, 2015 str. 191).

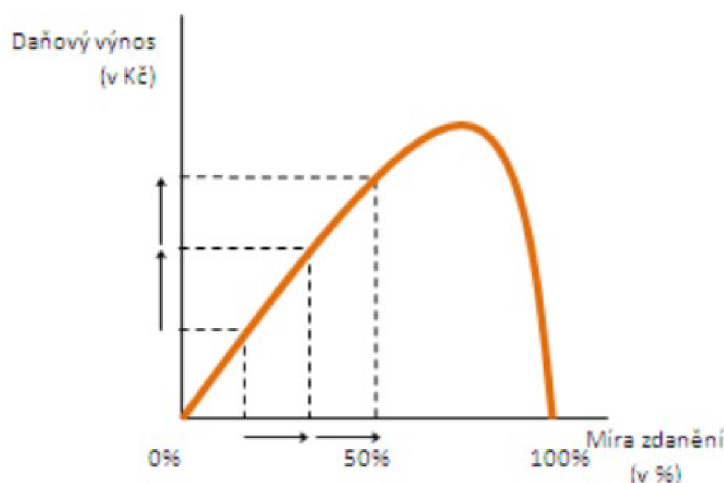
3.3.6 Lafferova křivka

Lafferova křivka je analytická technika zobrazující nelineární závislost daňového výnosu na míře zdanění. Jejím autorem je americký ekonom Arthur Laffer, který uvedl, že pokud je míra zdanění nulová, je daňový výnos rovněž nulový. I ve chvíli, kdy je míra zdanění 100 %, je stále daňový výnos nulový, protože v tento okamžik nebude chtít nikdo vyvíjet činnost, ze které státu odevzdá celý příjem. Lafferova křivka říká, že rostoucí míra zdanění vede k tendenci vyhýbat se daním. Při nízkých daních se totiž lidem nevyplatí riskovat daňový únik, avšak s rostoucími daněmi se vyplatí více riskovat, tudíž čím je výnos z daňového úniku vyšší, tím větší je subjekt ochoten podstoupit riziko.

S růstem zdanění jsou přírůstky daňového výnosu menší a menší. Vyšší míra zdanění oslabuje ekonomickou výkonnost, zvyšuje daňové úniky a vyvolává únik kapitálu do zahraničí. Tím dochází ke snížení daňového základu a poté také odvodu daní.

Křivka má rozdílný tvar v dlouhém i krátkém období. V krátkém období má vrchol, kterému se říká Lafferův bod, nachází se kolem 70 %. V krátkém období je těžké rychle reagovat, proto je krátkodobě při vyšším zdanění možný vyšší daňový výnos. V dlouhém období dochází k přesunu lidí a firem do zahraničí, přesunu na černý trh nebo lidé dají přednost volnému času před prací (Managementmania).

Obrázek 2 Lafferova křivka v krátkém období

Zdroj: (Managementmania)

3.4 Hospodářský cyklus

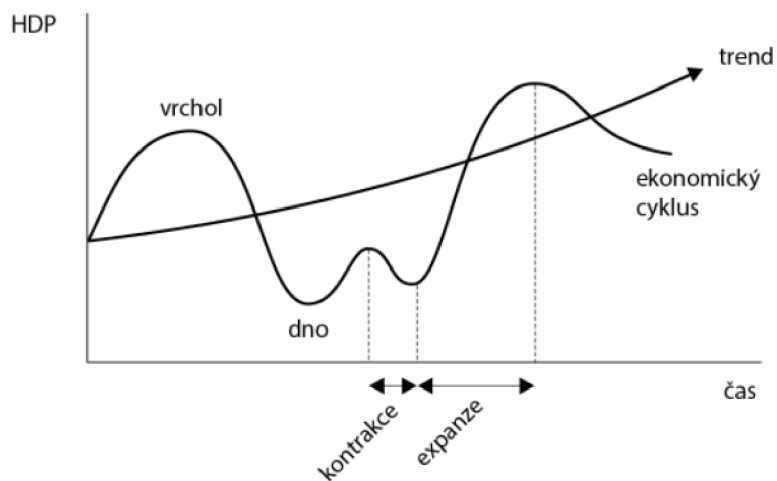
V ekonomice a hospodářství není vše statické. Hospodářský cyklus by se dal popsat jako kolísání hrubého reálného produktu kolem potenciálního produktu. Zobrazuje výkyvy ve výstupu, příjmech a zaměstnanosti, které postihují celou ekonomiku a většinou trvají dva až deset let. Pro tyto výkyvy je charakteristická ekonomická expanze, nebo útlum ve většině sektorů ekonomiky (Samuelson, a další, 2013 str. 429).

Během sledování hospodářského cyklu se soustředíme obvykle pouze na výkyvy aktuálního reálného produktu. Po určité době se ekonomika znovu vrací ke své rovnováze, tedy stavu relativně vyrovnané agregátní nabídky a poptávky. Během cyklického vývoje ekonomiky se skutečný produkt odchyluje oběma směry od produktu potenciálního a rozdíl mezi nimi se nazývá produkční mezera. Cílem hospodářské politiky státu je, aby tato mezera byla co nejmenší. K tomu by měly sloužit vestavěné stabilizátory (Brčák, a další, 2014 str. 188).

3.4.1 Fáze hospodářského cyklu

Hospodářský cyklus je posloupnost fází vzestupu, poklesu a stagnace makroekonomické aktivity, které se pravidelně opakují. Konkrétně pak reálného HDP, zaměstnanosti, soukromé a veřejné spotřeby a investiční činnosti. Jednotlivé fáze se postupně střídají neustále dokola. Fázemi ekonomického cyklu jsou **expanze, vrchol, kontrakce a dno**. Jednotlivé fáze můžeme vidět na následujícím obrázku.

Obrázek 3 Fáze ekonomického cyklu

Zdroj: (Jurečka, 2017)

3.4.1.1 Fáze expanze

Fáze nazývána také jako konjunktura. V tomto období probíhá oživení a růst ekonomické aktivity. Jejím znakem je růst poptávky domácností po spotřebních statcích, firmy více vyrábějí a rostou jejich zisky. Firmy pořizují ve větším objemu výrobní faktory a pracovní síly, rozšiřují výrobní kapacity.

Jestliže je expanze simulovaná růstem agregátní poptávky, je většinou doprovázena růstem inflace. To je typické pro ekonomiku, kde je dosaženo plné zaměstnanosti a ekonomika operuje na úrovni potencionálního produktu. Tuto situaci označujeme jako tzv. přehřátí konjunktury. Naopak při expanzi, která je vyvolána pozitivním nabídkovým šokem, dochází k deflaci neboli poklesu cenové hladiny (Brčák, a další, 2014 str. 191).

3.4.1.2 Fáze vrcholu

Fáze nazývána také jako konjunktura, prosperita nebo boom. V této fázi je ekonomika na vrcholu své aktivity a začínají se stále rychleji prosazovat nákladové tlaky, které nutí výrobce zvyšovat ceny produkovaných statků. Výrobní faktory jsou téměř vyčerpány, firmy těžce shání zaměstnance, snaží se lákat penzisty a pracovníky konkurenčních firem na vyšší mzdy. To způsobuje zdražení výroby a snižuje její ziskovost. Domácnosti si užívají vyšších příjmů, nakupují větší množství spotřebního zboží, pořizují si nemovitosti, automobily a jiné statky dlouhodobé spotřeby na splátky. Toto všechno zužuje míru úspor v ekonomice a finanční zdroje, které výrobcům i spotřebitelům poskytují banky se stávají dražšími. Zdražování úvěrů snižuje ziskovost výroby a rostou ceny základních surovin. Nájemné a ceny běžného spotřebního zboží rostou z důvodu zvyšujících se výrobních nákladů ve firmách (Jurečka, 2017).

3.4.1.3 Fáze recese

Tuto fázi označujeme též jako kontrakci. Nastává po fázi vrcholu, jedná se o období, kdy výkon ekonomiky zpomaluje. Vyznačuje se tím, že reálný produkt po dobu minimálně dvou po sobě následujících čtvrtletí klesá. Jejimi znaky jsou odbytové potíže, růst zásob a pokles zisků firem, kratší pracovní doba, snižování počtu zaměstnanců, růst nezaměstnanosti, minimalizování nákladů firem, omezení investic firem, nejednoznačný vývoj statků a služeb, pokles reálného produktu směrem k produktu potenciálnímu a pokles přílivu zahraničního kapitálu.

Jestliže recesi způsobí pokles agregátní poptávky, je spojena s deflací nebo poklesem míry inflace tzv. dezinflací. Naopak pokud je recese způsobena růstem cen výrobních faktorů (poklesem agregátní nabídky), je spojena s inflací.

Dlouhodobou a hlubokou recesi označujeme jako depresi, nebo krizi (Brčák, a další, 2014 str. 192).

3.4.1.4 Fáze dna

Fáze též označována jako sedlo následuje po recesi a hovoříme o nejnižší bod ekonomické aktivity. V této fázi je reálný produkt pod potencionálním produktem, skutečný produkt je na svém minimu, ekonomika je pod hranicí svých produkčních možností, firmy se snaží o inovace, usilují o získání zájmu zákazníků všemi možnými způsoby a ceny jsou na svých minimech. Následuje oživení hospodářské činnosti, což představuje výchozí situaci pro odražení se ode dna. Firmy, které se udržely na trhu, zaměstnávají nové pracovníky, poptávka začíná stoupat, lidem stoupají příjmy a více utrácí. Ekonomika znovu začíná přecházet do fáze expanze (Brčák, a další, 2014 str. 192).

3.5 Hospodářská politika

Hospodářskou politiku lze vyložit dvěma způsoby. Můžeme ji chápat jako přístup státu k ekonomice své země, kde se vždy jedná o záměrnou, praktickou činnost státu. Vláda navrhuje státní rozpočet a předkládá jej parlamentu ke schválení, může zvyšovat nebo snižovat daně, centrální banka ovlivňovat kurz domácí měny, hýbat s úrokovými sazbami atd. Druhé pojetí hospodářské politiky je pojetí jako teoretické disciplíny, která je zaměřena na analýzu probíhajících jevů, po které jsou navržena opatření na jejich řešení pomocí konkrétních nástrojů (Žák, 2007 str. 6).

Hospodářská politika se jako samostatná vědní disciplína začala formovat přibližně ve 30. letech minulého století. Od 70. let se pak její vývoj výrazně zrychlil. Pozorovat můžeme dva proudy utváření teorie hospodářské politiky:

- Anglo-americký proud, který vnímá hospodářskou politiku především jako krátkodobou konjunktivní politiku, kde hlavním představitelem byl J. M. Keynes.
- Kontinentální proud, který zobrazuje hospodářskou politiku jako konstitutivní systémostvornou činnost státu. Zde se za hlavní představitele považují W. Eucken a L. Erhard (Žák, 2007 str. 87).

3.5.1 Cíle hospodářské politiky

Vyspělou tržní ekonomiku je možné budovat pouze za předpokladu, že je společnost vystavěná na principu trvalých všelidských hodnot, na kterých se konsenzuálně shodnou všechny subjekty ve společnosti. Následující obrázek zobrazuje hierarchii cílů státu a potažmo i tvůrců hospodářské politiky (Žák, 2007 str. 13).

Obrázek 4 Hierarchie cílů hospodářské politiky

Zdroj: (Urban, 1994)

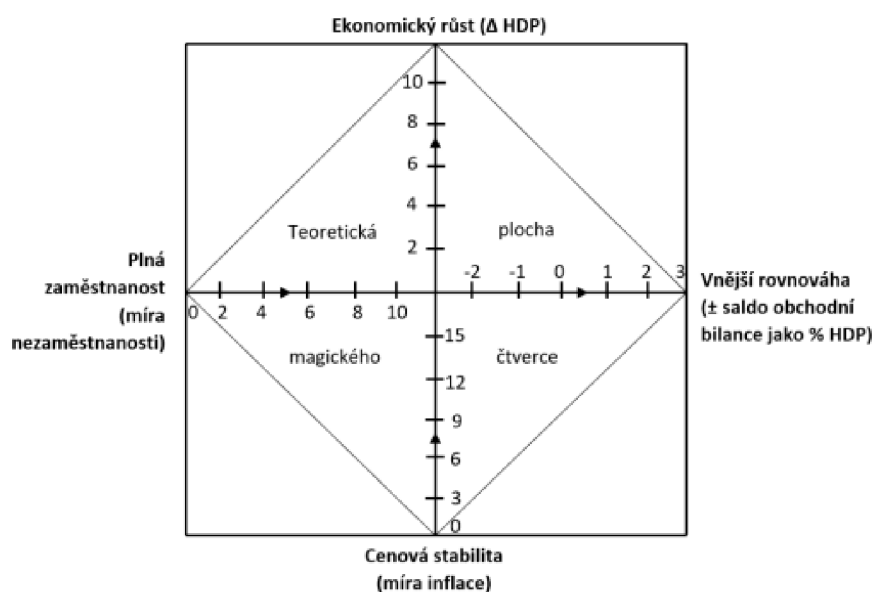
Základním cílem, ke kterému směřuje veškeré úsilí je maximalizace společenského blahobytu. Jedná se o celkovou sumu dílčích užiteků jednotlivých členů společnosti.

Součástí společenského blahobytu jsou základní společenské hodnoty, mezi které řadíme svobodu, spravedlnost, jistotu, pokrok, nezávislost, demokracii a racionalitu. Lze podle něj spočítat současnou hodnotu a budoucí hodnotu spotřeby.

Hlavním tradičním cílem hospodářské politiky je zajištění podmínek pro stabilní a progresivní vývoj ekonomiky. Základní ekonomické cíle zobrazuje magický čtyřúhelník, pomocí kterého můžeme pochopit konkrétní vztahy mezi ukazateli a zachytit základní cíle. Mezi tyto ukazatele řadíme HDP, míru inflace, bilanci zahraničního obchodu a míru nezaměstnanosti. Na osách magického čtyřúhelníku je vyneseno průměrné roční tempo růstu reálného produktu, průměrná roční inflace, průměrný podíl salda běžných obchodních transakcí k nominálnímu produktu a průměrná roční míra nezaměstnanosti.

Při hodnocení čtyřúhelníku platí, že čím je magický čtyřúhelník blíže optimálnímu magickému čtyřúhelníku, tím je ekonomický stav lepší. V opačném případě, kdy se magický čtyřúhelník vzdaluje od optimálního, je zjevný horší ekonomický stav. Dosažení obou cílů současně je ale obtížné (Žák, 2007 stránky 13-15).

Obrázek 5 Magický čtyřúhelník

Zdroj: (Vlček, 2009)

3.5.2 Nositelé hospodářské politiky

Za nositele hospodářské politiky považujeme subjekty, které se podílí na procesu formulování hospodářské politiky, na jejím provádění a na kontrole. V tržních ekonomikách se zformoval určitý soubor institucí, které plní úkoly hospodářské politiky a jsou nositeli hospodářské politiky státu. Základními znaky těchto institucí jsou legitimita a moc přijímat rozhodnutí a jednat jako subjekty hospodářské politiky. Instituce se dělí do třech skupin, do decizní sféry, vlivové sféry a nadnárodních organizací.

Do první skupiny se řadí stát, jakožto nejvyšší subjekt hospodářské politiky a je rozdělen na jednotlivé složky státní správy a moci. Tato skupina subjektů má pravomoc rozhodovat, vykonávat a prosazovat. Řadíme sem parlament, vládu, centrální banku a další instituce jako jsou například státní úřady, instituce, které vytváří tržní prostředí a dohlíží na jeho kvalitu, soudní instituce, soudní instituce, výzkumné instituce atd.

Do druhé skupiny patří instituce protivázných sil, které jsou tzv. nositeli vlivu a které sice nepatří k formální organizaci hospodářské politiky, ale svým společenským postavením přímo anebo nepřímo ovlivňují hospodářskou politiku. Patří sem velké podniky, politické strany a odbory, vědecké instituce, tisk, hospodářské svazy atd.

Třetí skupina představuje vnější podmínky hospodářskopolitického rozhodování. Ekonomicky integrované celky nadnárodní úrovně, které mají silnou decizní pozici v zemích sdružených v integračních seskupeních. Lze říci, že čím větší stupeň integrace dosáhne, tím více je omezována autonomní národní hospodářská politika a musí respektovat závazná rozhodnutí nadnárodních orgánů. Jako příklad lze uvést harmonizace daňové politiky v zemích Evropské unie (Slaný, a další, 2003 stránky 97-99).

3.5.3 Nástroje hospodářské politiky

Nástrojů hospodářské politiky existuje mnoho. Nástroje, které definují dlouhodobá pravidla hospodářského systému a které zaručují jejich následné vynucení a nástroje, které se pokoušejí měnit dílčí parametry ekonomiky se snahou dosáhnout některých cílů hospodářské politiky. Je možno je třídit podle časového horizontu působení, podle tržní konformity a podle způsobu ovlivňování na přímé a nepřímé, nebo globální a selektivní. Můžeme je dělit také podle subjektu hospodářské politiky, který s nimi zachází (Žák, 2002 str. 493).

Z výše uvedeného vyplývá, že nástroje můžeme dělit podle různých hledisek:

- podle úrovně působení na nástroje mikroekonomické a makroekonomické,
- podle charakteru vlivu na přímé a nepřímé nástroje,
- podle oblasti působení, např. měnové nástroje, fiskální nástroje atp.,
- podle způsobu ovlivňování na plošné a selektivní nástroje,
- podle působení na vývoj vztahů mezi účastníky trhu na systémotvorné nástroje a nástroje běžné hospodářské politiky (Žák, 2007 str. 10).

Důležité je nahlížet na nástroje na systémové a běžné ze dvou hledisek. Z hlediska jejich kvalifikovatelnosti je vidět, že běžné nástroje jsou relativně přesně určeny, proto je nazýváme kvantitativními. Naopak systémotvorné nástroje kvalifikovat nelze, nazýváme je tedy kvalitativními (Žák, 2007 str. 10).

Systémové nástroje jsou soubor pravidel chování pro ekonomické subjekty, které mění systémové prvky, způsob koordinace ekonomických aktivit a motivaci jednání ekonomických subjektů. Patří sem například regulace cen x cenová liberalizace nebo řízení

zahraničního obchodu x liberalizace zahraničně obchodních vztahů. Tyto nástroje mohou mít formu doporučení nebo donucovacích právních norem. Většinou nemají časově omezenou platnost. Jako příklad můžeme uvést zákony upravující práva a vlastnictví, zákon o konkurenci atd.

Běžné nástroje nemají za následek zásadní změnu v chování ekonomických subjektů. Mění pouze kvantitativně data, která jsou základním aspektem pro rozhodování ekonomických subjektů. Jako příklad lze uvést změnu úrokové sazby, změnu daňového zatížení atd. (Slaný, a další, 2003 str. 100).

4 Vlastní práce

4.1 Vývoj makroekonomických ukazatelů České republiky

Pro znázornění ekonomické výkonnosti České republiky budou popsány čtyři makroekonomické veličiny a jejich vývoj v letech 2010 až 2020. Konkrétně se zaměříme na hrubý domácí produkt, inflaci, nezaměstnanost a platební bilanci.

4.1.1 Hrubý domácí produkt

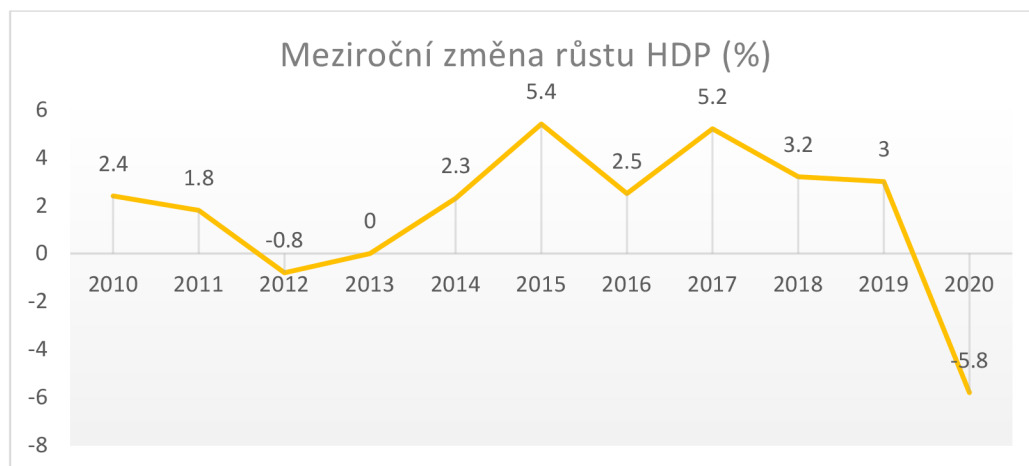
Hrubý domácí produkt je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území. Používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky. Jedná se o nejvýznamnější ukazatel při porovnávání ekonomické výkonnosti států na celém světě.

Tabulka 1 Vývoj HDP a meziroční změna v letech 2010–2020

Rok	HDP v mil. Kč, běžné ceny	Meziroční změna
2010	3 992 870	2,4
2011	4 062 323	1,8
2012	4 088 912	-0,8
2013	4 142 811	0
2014	4 345 766	2,3
2015	4 625 378	5,4
2016	4 796 873	2,5
2017	5 110 743	5,2
2018	5 409 665	3,2
2019	5 790 348	3
2020	5 694 623	-5,8

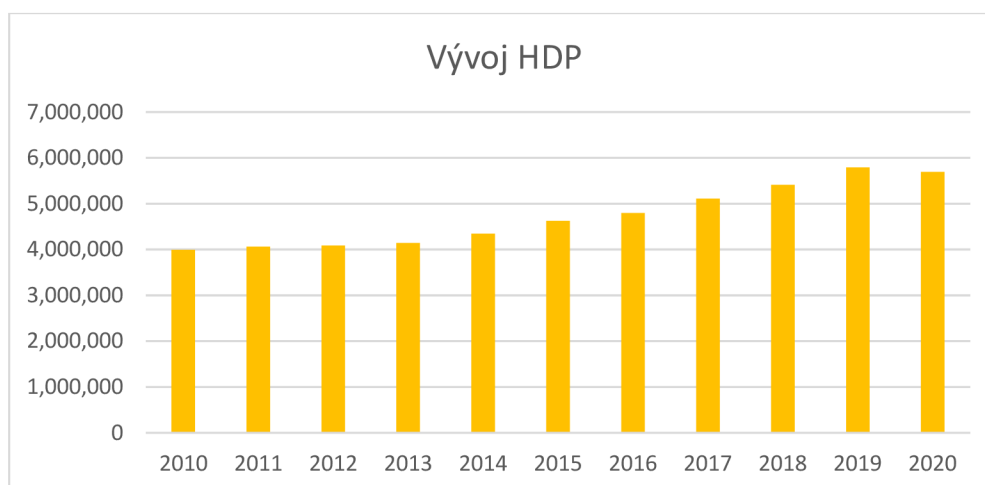
Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

Graf 1 Meziroční změna růstu HDP v letech 2010-2020

Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

Graf 2 Vývoj HDP v letech 2010-2020

Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

HDP se v roce 2010 meziročně zvýšil o 2,4 %, oproti 4 % poklesu v krizovém roce 2009. Roku 2010 dosáhl HDP hodnoty 3 993 mld. Kč. Nejvíce byl ovlivněn výkoností průmyslu ve druhé polovině roku. Zejména přispíval export a import zboží a služeb. Tvorba hrubého fixního kapitálu, spotřeba domácností a vlády růst ekonomiky snižovala, ale tvorba zásob ho naopak zvyšovala.

V roce 2011 HDP opět meziročně rostl, avšak růst oproti minulému roku mírně zpomalil a to o 1,8 %. Celkově HDP v tomto roce činil 4 062 mld. Kč. Hlavní příčinou nepříznivého vývoje byl pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností a vládního sektoru a pokles investic. Pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vlády byl podle dat

Eurostat jedním z nejméně výraznějších v Evropské unii. Jediným růstovým byl v tomto roce zahraniční obchod.

Rok 2012 lze označit rokem recese České republiky. Recese české ekonomiky se v průběhu roku 2012 v meziročním srovnání prohlubovala, ale mezikvartálně se ve 3. čtvrtletí pokles zmírnil. Meziroční pokles byl třikrát až čtyřikrát hlubší v jednotlivých čtvrtletích oproti poklesu v EU. Ekonomický vývoj v České republice byl v roce 2012 charakterizován meziročním poklesem HDP o 0,8 %. Hrubý domácí produkt v tomto roce činil 4 089 mld. Kč. Příčinou poklesu ekonomiky byly slabé výdaje domácností na spotřebu a oslabená zahraniční poptávka. Pokles výdajů domácností na konečnou spotřebu se během roku prohluboval a byl v roce 2012 jedním z nejhlubších v Evropě. Ve 4. čtvrtletí působil pozitivně na růst HDP čistý vývoz, spotřeba vlády a přírůstek zásob. Jediné, co přispívalo pozitivně k růstu HDP celý rok, byl čistý export.

Rok 2013 se nesl ve znamení pokračující recese, meziroční pokles HDP byl stejný jako v roce 2012. HDP se rovnal 4 143 mld. Kč. Na snížení výkonnosti silně tlačila slabá poptávka po tvorbě hrubého fixního kapitálu, stejně jako tomu bylo v roce 2012. Oproti roku 2012 však nepatrně rostly výdaje na konečnou spotřebu. V tomto roce HDP ovlivňoval především zahraniční obchod, který přispěl k poklesu meziročním zhoršením salda dovozu a vývozu. Došlo také k poklesu stavu zásob. Na poklesu se taktéž podílel zahraniční obchod, kdy došlo k výraznému snížení vývozu a poměrně silnému nárůstu dovozu. Jedinou složkou, která bránila ještě hlubšímu poklesu HDP, byly výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí a to v důsledku ukončení fiskálních restrikcí omezující spotřebu vládních institucí. V posledním čtvrtletí rostl HDP poměrně vysokým tempem, kdy na tom měl největší podíl nárůst salda daní z produktů a dotací na produkty, teprve až v druhé řadě jej způsoboval skutečný nárůst výkonnosti ekonomiky. Nárůst salda můžeme přisuzovat navýšení spotřební daně z tabáku od počátku roku 2014, kvůli které se obchodníci předzásobili na konci roku 2013 a odvedli z něj spotřební daň.

Oživení, které započalo v posledním čtvrtletí roku 2013, pokračovalo i v roce 2014. HDP meziročně vzrostl o 2,3 % a činil 4 346 mld. Kč. Největší zásluhu na růstu HDP měl zpracovatelský průmysl, který byl silně orientovaný na zahraniční poptávku. Ostatní průmyslová odvětví ekonomiku brzdila. Na růstu ekonomiky se také podílelo zemědělství, lesnictví, rybářství, služby a poprvé od roku 2010 i stavebnictví. Tahounem byly investice, kdy v české ekonomice investovaly tuzemské a zahraniční podniky i domácnosti. Česká ekonomika rostla rychleji než země EU a výrazně rychleji než eurozóna.

HDP v roce 2015 výrazně vzrostl. Ekonomice se dařilo nejvíce za osm let. HDP se meziročně zvýšil o 5,4 % a jeho výše činila 4 625 mld. Kč. Růstu napomohla nízká cena ropy, zrychlené čerpání peněz z fondů EU a uvolněná měnová a fiskální politika. Pozitivně k růstu přispěly všechny složky poptávky, výjimkou byla jen bilance zahraničního obchodu, kde se zvýšil dovoz oproti vývozu a působil tak na pokles výkonnosti ekonomiky. Opět na růst působily investice, které rostly už devět čtvrtletí za sebou a taktéž spotřeba domácností, která na růst působila již 11 měsíců. V porovnání s Evropou byl vývoj české ekonomiky výjimečný, v porovnání s eurozónou byl výkon ekonomiky až trojnásobný.

Po roce 2015 následovalo v roce 2016 mírné zpomalení meziročního růstu HDP o 2,5 % a výše HDP byla 4 797 mld. Kč. Růst zpomalil především kvůli meziročnímu propadu investic. Přesto se ekonomice dařilo a byla dále posilována spotřebou domácností a exportem. Růst byl podpořen také dobrými výsledky v průmyslu i zahraničním obchodě.

V roce 2017 ekonomika nadále roste. HDP meziročně vzrostl o 5,2 % a činil 5 111 mld. Kč. Výrazného zrychlení dynamiky bylo dosaženo za pomoci všech složek HDP, především domácí spotřeba rostla nejrychleji od roku 2007, v druhé polovině roku to byly investice.

HDP se v roce 2018 zvýšil o 3,2 % a činil 5 410 mld. Kč. Došlo tedy, v porovnání s rokem předchozím, k oslabení meziroční dynamiky. Tahounem v tomto roce byla domácí poptávka, především spotřeba, investiční aktivita domácností, nefinančních podniků i vládních institucí. Méně, než v předchozím roce přispěla zahraniční poptávka, díky oslabené dynamice růstu některých významných obchodních partnerů, například Německa.

Hrubý domácí produkt byl v roce 2019 ve výši 5 790 mld. Kč. a meziročně se zvýšil o 3 %. Došlo tak k poklesu růstu, zejména ve 4. čtvrtletí, kdy tempo růstu zpomalilo až na 2 %. Domácí spotřeba silně podporovala růst po celý rok, naopak bilance zahraničního obchodu v závěru roku zaznamenala velký propad. V závěru roku také došlo k oživení investiční aktivity.

Rok 2020 byl významně ovlivněn pandemií Covid-19. V důsledku koronavirové krize byl téměř pozastaven veškerý společenský i ekonomický vývoj. Díky různým opatřením byla postupně omezována různá odvětví naší ekonomiky. Hrubý domácí produkt se v roce 2020 propadl o 5,8 %, což byl největší propad za dobu existence samostatné České republiky. K poklesu přispívaly všechny složky HDP, nejvíce však domácí spotřeba a investice. Jarní vlna koronavirových opatření postihla zejména bilanci zahraničního obchodu. Ani velké zlepšení bilance v druhé polovině roku výpadek nevyrovnalo, a tak

zahraniční poptávka nadále ovlivňovala negativně i celoroční výsledek. Na konci roku přišla další vlna opatření, ta postihla především obchod a služby. Díky průmyslu, který nepřerušil provoz, došlo ke zlepšení bilance zahraničního obchodu se zbožím.

4.1.2 Inflace

Druhým sledovaným makroekonomickým ukazatelem je inflace. Inflace je definována jako rostoucí cenová hladina v určitém časovém období. Jedná se o oslabení reálné hodnoty, tzv. kupní síly, dané měny vůči zboží a službám, které spotřebitel nakupuje. Příliš vysoká nebo naopak příliš nízká inflace představuje pro ekonomiku velké riziko. ČNB má za úkol udržet předem stanovenou míru inflace.

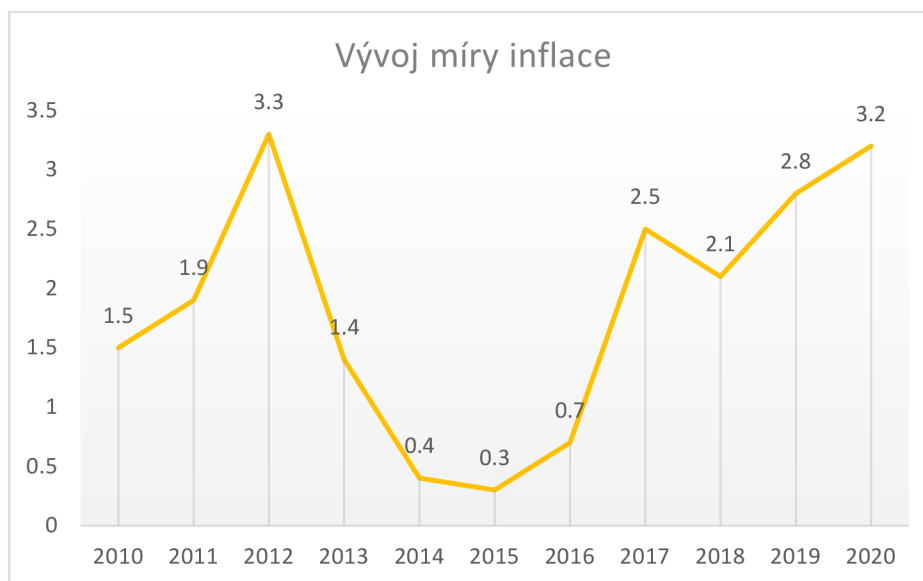
V níže uvedené tabulce a grafu je vyjádřen vývoj míry inflace v letech 2010–2020.

Tabulka 2 Vývoj míry inflace v letech 2010-2020 (v %)

Rok	Míra inflace
2010	1,5
2011	1,9
2012	3,3
2013	1,4
2014	0,4
2015	0,3
2016	0,7
2017	2,5
2018	2,1
2019	2,8
2020	3,2

Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

Graf 3 Vývoj míry inflace v letech 2010-2020

Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

Míra inflace na konci roku 2010 dosáhla hodnoty 1,5 %. Cílem ČNB byla hodnota 2 %. Inflace na začátku roku poklesla, ale od druhé poloviny začínala mírně růst. K růstu přispěly zejména investice do zásob, příspěvky fixních investic a spotřeby domácností. Na konci roku se inflace zvýšila mírně nad úroveň cíle, vlivem rostoucích světových cen komodit, zejména růstem cen potravin a pohonných hmot.

V roce 2011 se inflace držela v okolí stanoveného cíle ČNB. Na konci roku došlo k nárůstu inflace na úroveň 1,9 %. Zdrojem inflace byly především regulované ceny, ceny potravin a ropy a oslabený měnový kurz. Do růstu inflace se také začala promítat změna sazby DPH od ledna 2012.

Inflace se v roce 2012 pohybovala v horní části tolerančního pásma cíle ČNB, v prosinci tuto hranici překročila a byla tak na hodnotě 3,3 %. V tomto roce významně přispělo k růstu inflace zvýšení snížené sazby DPH a harmonizační zvýšení spotřební daně u cigaret. Ve čtvrtém čtvrtletí došlo ke zřetelnému snížení inflace, ke kterému přispěly všechny její složky. Na inflaci se nejvíce podílely nepřímé daně a regulované ceny.

Od začátku roku 2013 inflace klesala a ve čtvrtém čtvrtletí se nacházela znatelně pod cílem ČNB ve výši 1,4 %. Pokračovalo protiinflační působení domácí ekonomiky, zatímco oslabený kurz koruny začal působit prostřednictvím dovozních cen v opačném směru. Na zvýšení celkové meziroční inflace v průběhu čtvrtého čtvrtletí se podílely všechny složky inflace, především v souvislosti s oslabením kurzu koruny, ke kterému došlo na základě

rozhodnutí Bankovní rady ČNB. ČNB rozhodla o používání devizového kurzu, jako nástroje k dalšímu uvolnění měnových podmínek. I přes tato opatření inflace výrazněji nestoupala. K celkově nízké inflaci taktéž přispěly klesající dovozní ceny energetických i neenergetických surovin.

V roce 2014 byla hodnota inflace velmi nízká, konkrétně 0,4 %. Rozhodnutí ČNB na konci roku 2013 používat devizový kurz jako nástroj měnové politiky se ukázal jako důležitý k odvrácení hrozby deflace spojené s propadem poptávky a útlumem ekonomické aktivity. Inflace se ovšem nadále, především ve čtvrtém čtvrtletí, snižovala vlivem poklesu cen potravin a pohonných hmot. Ve znamení nízké inflace byl i následující rok 2015, kdy inflace dosáhla výše 0,3 %.

Začátkem roku 2016 byla inflace stále nízká, avšak v posledním čtvrtletí nastal obrat a inflace začala pomalu růst a dostala se na míru 1,7 %. Na růst inflace měly vliv především zvyšující se ceny potravin, pohonných hmot a zvýšení korigované inflace bez pohonných hmot. Zvýšení korigované inflace bylo navíc ovlivněno skokovým nárůstem cen v restauracích v souvislosti se zavedením EET. Růst cen se nevyhnul ani ostatním službám. Vliv na inflaci mělo i zvyšování spotřebních daní na cigarety a tabák a pokles sazeb DPH u stravovacích služeb.

V roce 2017 se inflace konečně začala pohybovat nad stanoveným cílem ČNB, a to ve výši 2,5 %. Proto se na jaře ČNB rozhodla ukončit svou intervenci. Za růst inflace mohl především růst cen potravin v návaznosti na pokračující růst cen zemědělských výrobců v živočišné i rostlinné výrobě. Koruna posílila a v souvislosti s tím došlo k prohloubení poklesu dovozních cen, který byl navíc podpořen zpomalením růstu cen zahraničních výrobců. Došlo také ke zrychlení růstu cen stavebních prací i služeb pro podnikatelskou sféru, které bylo způsobeno protiinflačním působením domácí ekonomiky.

Rok 2018 také splňoval inflační cíl s hodnotou 2,1 %. Inflace se promítala i do zvyšování mezd. Ke konci roku došlo k nečekaně výraznému nárůstu cen pohonných hmot a cen elektřiny a plynu.

V roce 2019 byla míra inflace 2,8 %. Ve směru růstu působila silná domácí poptávka, vysoké ceny bydlení a růst cen potravin a energií. Proinflačně také působila velmi nízká nezaměstnanost. Naopak na pokles inflace mělo vliv dění ve světové ekonomice, konkrétně obchodní válka mezi USA a Čínou. ČNB zároveň opět přistoupila ke zvyšování úrokových sazeb, konkrétně u dvoutýdenní repo sazby a diskontní sazby.

V roce 2020 se inflace dotkla koronavirová krize a dosáhla výše 3,2 %. Byla nejvyšší od roku 2012. Růst inflace zapříčinil především růst cen zboží a služeb, kde nejvíce rostly ceny potravin, nápojů, tabáku a bydlení. Na snižování cenové hladiny působil vývoj cen pošty a telekomunikace. ČNB na to zareagovala dalším zvýšením úrokových sazeb.

4.1.3 Nezaměstnanost

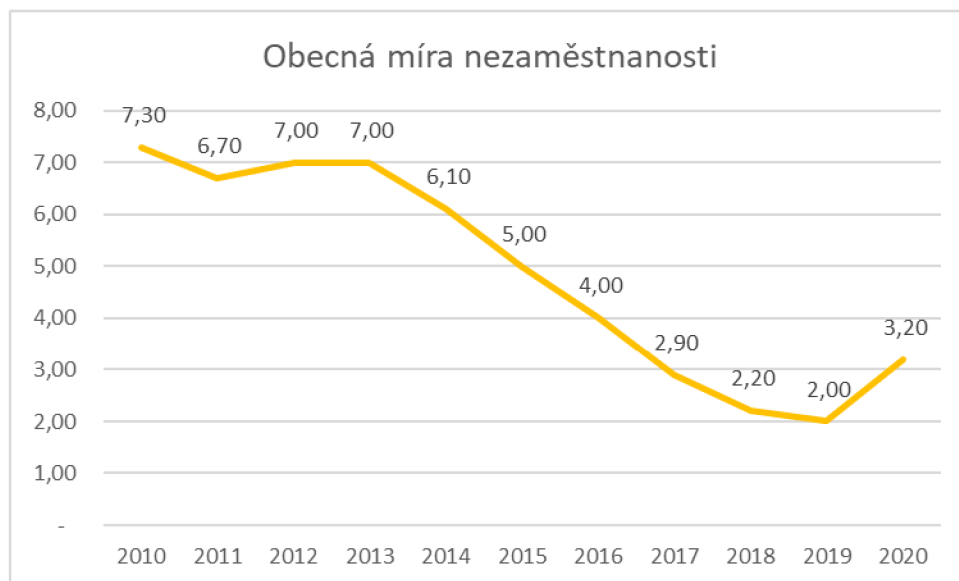
Obyvatele dělíme na ekonomicky aktivní a neaktivní. Mezi aktivní obyvatele patří osoby zaměstnané a nezaměstnané. Ekonomicky neaktivní obyvatelé jsou studenti, ženy v domácnosti, důchodci nebo lidé, kteří pečují o handicapované členy rodiny. Za zaměstnané se považují lidé starší patnácti let. V České republice se nezaměstnaní registrují na úřadech práce, jejichž prostřednictvím se snaží najít zaměstnání. V této kapitole se zaměříme na vývoj nezaměstnanosti v letech 2010-2020. Tento vývoj je zobrazen v následující tabulce a grafu.

Tabulka 3 Vývoj nezaměstnanosti v letech 2010-2020

Rok	Obecná míra nezaměstnanosti	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis.osob)	Pracovní síla ekonomicky aktivní (tis. osob)	Ekonomicky neaktivní (tis. osob)	Míra ekonomické aktivity (%)	Míra zaměstnanosti (%)
2010	7,30	9 015,40	5 268,89	3 746,51	58,68	54,19
2011	6,70	8 964,71	5 222,97	3 741,74	58,44	54,41
2012	7,00	8 964,59	5 256,95	3 707,65	58,33	54,55
2013	7,00	8 951,47	5 306,02	3 645,45	58,64	55,15
2014	6,10	8 932,59	5 297,89	3 634,71	59,28	55,69
2015	5,00	8 935,66	5 309,95	3 625,71	59,31	56,42
2016	4,00	8 928,69	5 350,02	3 578,67	59,42	57,55
2017	2,90	8 929,15	5 377,14	3 552,01	59,92	58,48
2018	2,20	8 941,82	5 415,41	3 526,41	60,56	59,20
2019	2,00	8 963,47	5 412,17	3 551,30	60,38	59,17
2020	3,20	8 983,74	5 383,56	3 600,18	59,93	58,74

Zdroj: Vlastní zpracování (data ČSÚ)

Graf 4 Vývoj nezaměstnanosti v letech 2010-2020

Zdroj: vlastní zpracování (data ČSÚ)

V roce 2010 dosáhla míra nezaměstnanosti hodnoty 7,3 %. Tato hodnota byla nejvyšší za sledované období, a od druhého pololetí roku 2010 začala klesat. Na pokles nezaměstnanosti měl do značné míry vliv nezaměstnaných, kteří se rozhodli podnikat. Vývoj mezd nebyl příznivý a výrazně se změnila i proporce mezi podnikateli a nepodnikateli.

V roce 2011 se nezaměstnanost snížila jen nepatrně na 6,7 % a to opět především díky zvýšeným počtům podnikajících. Počty pracovníků se statusem zaměstnanec klesaly. Nejvíce zaměstnanců ubylo ve stavebnictví, které bylo zároveň jediným odvětvím, kde se v roce 2011 snížil i počet podnikajících. Nejvíce lidem poskytl práci obchod, doprava, ubytování, pohostinství a zpracovatelský průmysl. Růst mezd byl nadále pomalý. Tato situace přetrvávala až do roku 2013, kdy se nezaměstnanost pohybovala stále kolem 7 %.

Mírná změna nastala až v roce 2014, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala 6,1 % a postupem času se nadále snižovala. V důsledku ekonomického růstu se firmy nebojí zaměstnávat více pracovníků, a tak dochází k postupnému poklesu nezaměstnanosti a také růstu mzdy. Zvýšil se počet zaměstnaných v profesních, vědeckých, technických a administrativních odvětvích a zpracovatelském průmyslu.

V roce 2015 byla míra nezaměstnanosti 5 %. V tomto roce došlo k nejrychlejšímu meziročnímu růstu počtu pracovníků v celé ekonomice po roce 2008. Výrazněji ke snížení nezaměstnanosti přispěla většina odvětví, především služby. Pokračoval pokles zaměstnanosti v těžebním průmyslu a ve stavebnictví. Česká republika na konci roku patřila,

společně s Německem, k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti v rámci EU. Došlo také k výraznému zrychlení meziročního tempa růstu mezd a na konci roku ke zvyšování minimální mzdy.

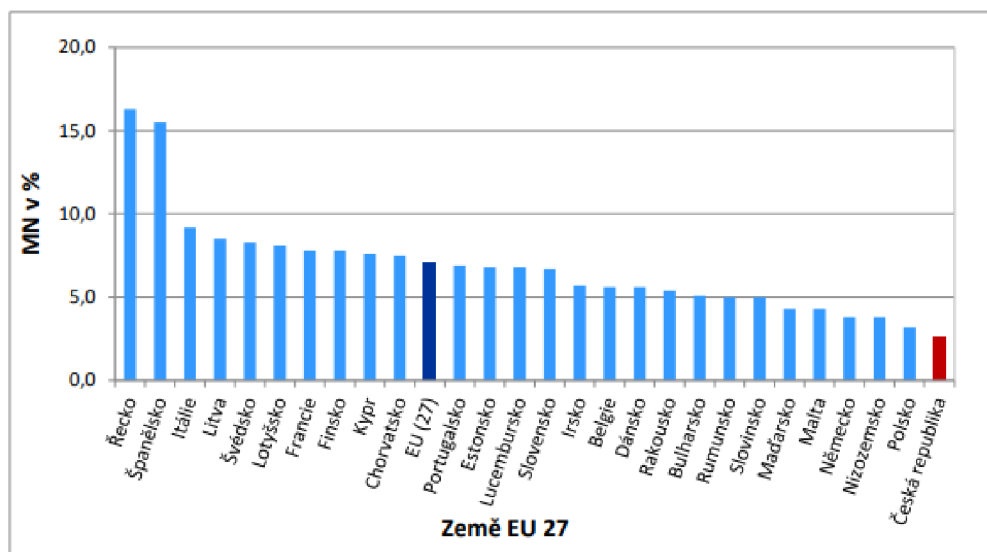
V roce 2016 pokračoval pokles nezaměstnanosti. V tomto roce byla nezaměstnanost na výši 4 %. K meziročnímu růstu opět nejvíce přispěl zpracovatelský průmysl. Pokračoval nepříznivý vývoj zaměstnanosti ve stavebnictví a nezpracovatelských průmyslových oborech. Nabídka volných pracovních míst se dále rozšiřovala a nejlépe se uplatňovali specialisté a kvalifikovaní manuální pracovníci. Průměrná mzda dále rostla. Česká republika měla nejnižší nezaměstnanost v EU.

Rok 2017 se nesl ve stejném duchu jako předcházející rok. Nezaměstnanost byla ještě nižší, ve výši 2,9 %. Do zaměstnání táhl hlavně průmysl a služby. Velmi nízká míra nezaměstnanosti už znamená určité problémy pro mnoho zaměstnavatelů, kteří mají nedostatek zaměstnanců a nemůžou tak rozšiřovat výrobu. Rostou také mzdy a tlak na jejich zvyšování. Začíná se též klást důraz na automatizaci a robotizaci. Nadále je v České republice nejnižší míra nezaměstnanosti v EU.

V letech 2018 a 2019 je míra nezaměstnanosti stále velmi nízká. Trh práce se přehřívá, podniky mají velký problém s hledáním nových zaměstnanců, dochází k vysokému tlaku na růst mezd a také vysoké fluktuaci. Nedostatek pracovníků se zaměstnavatelé snaží částečně kompenzovat pracovníky ze zahraničí, ale také důchodci nebo studenty. V některých případech se pokusí lidské zdroje nahradit systémy.

Na začátku roku 2020 došlo především kvůli koronavirové krizi k nárůstu nezaměstnanosti na 3,2 %. Relativně nízkému průběhu můžeme vděčit cílenému programu na podporu zaměstnanosti Antivirus. Nejvíce zaměstnanců přišlo o práci v odvětví ubytování, stravování a pohostinství, dále pak v oblasti nemovitostí a v odvětví kulturní, zábavní a rekreační činnosti. Na konci roku byla největší poptávka po pracovnících ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví, administrativní a podpůrné činnosti, velkoobchodu a maloobchodu. I přes růst nezaměstnanosti je ČR, v porovnání s ostatními zeměmi EU, zemí s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Srovnání nezaměstnanosti v ČR můžeme vidět na níže uvedeném grafu č. 5.

Graf 5 Vývoj nezaměstnanosti zemí EU v roce 2020

Zdroj: ČSÚ

4.1.4 Platební bilance

Platební bilance zachycuje všechny ekonomické transakce, které probíhají mezi Českou republikou a zahraničím za určité časové období. Platební bilance zahrnuje běžný účet, kapitálový účet a finanční účet, jejichž hodnoty za roky 2010-2020 jsou uvedeny v následující tabulce. V běžném účtu je zahrnut vývoz a dovoz zboží a služeb, výnosy z kapitálu, investic a práce, dále kompenzující položky k reálným a finančním zdrojům poskytnutým nebo získaným bez protihodnoty. V kapitálovém účtu jsou zachyceny převody kapitálového charakteru, který souvisí s migrací obyvatelstva, promíjením dluhů, vlastnickými právy k fixním aktivům a převody nevyráběných, nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv. Na finančním účtu jsou zahrnuty transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí.

Tabulka 4 Vývoj platební bilance v letech 2010-2020

Rok	Běžný účet	Kapitálový účet	Finanční účet
2010	2 788 390,42	43 989,63	161 022,70
2011	3 061 761,17	18 472,35	49 728,86
2012	3 306 419,75	61 499,49	209 185,02
2013	3 360 803,81	83 897,03	401 956,41
2014	3 793 958,26	32 637,45	247 664,38
2015	3 997 821,92	105 246,22	408 269,03
2016	4 069 934,84	56 384,21	693 651,49
2017	4 370 546,17	61 703,11	1 467 181,49
2018	4 502 726,68	61 546,08	195 795,16
2019	4 673 562,27	104 270,91	109 034,04
2020	4 433 583,92	163 088,92	146 718,17

Zdroj: Vlastní zpracování (data ČSÚ)

Tabulka 5 Vývoj salda platební bilance v letech 2010-2020

Rok	Běžný účet	Kapitálový účet	Finanční účet
2010	- 141 776,53	37 596,43	- 122 338,91
2011	- 84 800,80	12 710,13	- 74 763,62
2012	- 63 312,95	53 010,98	11 688,72
2013	- 21 784,40	82 436,63	68 307,52
2014	7 882,74	32 318,63	63 594,46
2015	20 746,11	98 992,67	173 413,45
2016	85 177,01	51 654,88	122 115,81
2017	79 089,50	44 927,29	115 645,35
2018	24 100,00	12 659,49	60 771,75
2019	19 155,23	24 493,28	8 388,56
2020	113 676,59	66 790,81	163 312,03

Zdroj: Vlastní zpracování (data ČNB)

Na začátku sledovaného období jsou hodnoty běžného účtu záporné. Příčinou těchto záporných hodnot je fakt, že Česká republika posílala více peněžních prostředků do zahraničí, než ze zahraničí přijímala. V roce 2011 se však postupně začínal deficit snižovat. Česká ekonomika se začala vzpamatovávat z hospodářské krize, docházelo k obnově zahraniční poptávky a začalo se dařit exportu.

V roce 2014 bylo poprvé za sledované období saldo kladné a v kladných hodnotách se pohybovalo až do konce sledovaného období. Nejvyšší bylo v roce 2016 a pak také na konci sledovaného období, tedy v roce 2020. Kladné saldo značí, že se v tomto období české ekonomice dařilo a rostl export do zahraničí.

Zajímavostí je, že běžný účet v roce 2020, který byl ovlivňován pandemií, skončil s nejvyšším přebytkem v dějinách České republiky. Na tomto výsledku se především podílelo zmírnění schodku prvotních důchodů v důsledku masivního poklesu odlivu výnosů z přímých investic nerezidentů v tuzemsku a rekordní přebytek salda bilance zboží. Kapitálový účet zase zaznamenal nejvyšší přebytek od roku 2015, který byl způsoben vysokým nárůstem čerpání prostředků z rozpočtů EU a prudkým poklesem čistých plateb za emisní povolenky. Finanční účet se potýkal s výrazným čistým odlivem kapitálu, který byl spojený s přebytkem běžného a kapitálového účtu. Čistý odliv kapitálu byl především v rámci ostatních investic a rezervních aktiv ČNB.

4.2 Státní rozpočet a jeho vývoj

Státní rozpočet je finanční plán hospodaření státu, prostřednictvím kterého vláda realizuje hospodářskou politiku. Obvykle je sestavován na jeden rok a má formu zákona. Navrhuje ho vláda a schvaluje poslanecká sněmovna. Tato kapitola je zaměřena na státní rozpočet České republiky, jeho příjmy, výdaje a saldo v letech 2010-2020. Budou popsány důležité aspekty, které se nejvíce podílely na změnách v průběhu těchto deseti let.

4.2.1 Příjmy státního rozpočtu

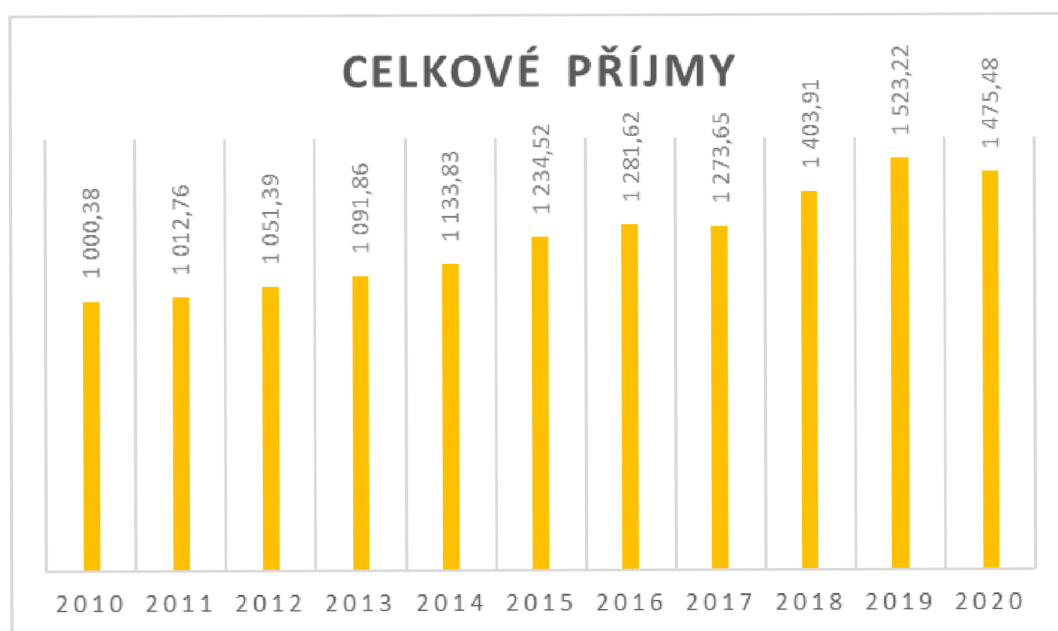
Příjmy dělíme do čtyř skupin na daňové příjmy, nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery. Nejvýznamnější a největší položkou příjmů státního rozpočtu jsou daňové příjmy. Daňové příjmy tvoří sdílené daně, spotřební daně, pojistné sociálního zabezpečení a ostatní daňové příjmy. Do nedaňových příjmů řadíme příjmy z pronájmu majetku, cla, soudní poplatky, odvody ČNB a přijaté úroky. Do kapitálových příjmů řadíme příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a ostatní kapitálové příjmy státu. Poslední složkou jsou kapitálové transfery. Všechny tyto složky příjmů státního rozpočtu od roku 2010 do roku 2020 jsou uvedeny v následující tabulce. Vývoj příjmů je dále zobrazen graficky.

Tabulka 6 Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2010-2020 v mld. Kč

Rok	Celkové příjmy	Daňové příjmy	Nedaňové příjmy	Kapitálové příjmy	Přijaté transfery
2010	1 000,38	863,86	30,02	2,72	103,78
2011	1 012,76	890,25	25,95	2,31	94,25
2012	1 051,39	912,28	32,54	2,67	103,89
2013	1 091,86	922,40	35,54	5,59	128,03
2014	1 133,83	952,52	41,96	4,95	134,41
2015	1 234,52	1 002,13	38,59	7,91	185,88
2016	1 281,62	1 071,49	33,89	6,53	169,71
2017	1 273,65	1 155,61	24,43	8,37	85,24
2018	1 403,91	1 240,37	23,51	17,63	122,40
2019	1 523,22	1 315,71	21,50	18,73	167,28
2020	1 475,48	1 258,74	20,16	21,41	175,17

Zdroj: vlastní zpracování (data MFČR)

Graf 6 Vývoj celkových příjmů státního rozpočtu v letech 2010-2020 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (data MFČR)

Z tabulky a grafu můžeme vyčíst, že se příjmy státního rozpočtu rok od roku zvyšovaly. Výjimkou byl rok 2017, kdy byl zaznamenán pokles o 7,97 mld. Kč a poslední sledovaný rok 2020 s poklesem o 47,74 mld. Kč. Nejvýraznější růst byl zaznamenán v roce 2015 o 100,69 mld. Kč, 2018 o 130,26 mld. Kč a v roce 2019 se příjmy meziročně zvýšily o 119,31 mld. Kč. Následně si rozebereme zkoumané roky podrobněji.

V roce 2010 byly celkové příjmy 1 000,38 mld. Kč. Příjmy však nedosahovaly plánovaných hodnot a došlo tak k nenaplnění rozpočtu o 54,8 mld. Kč. Meziročně došlo k růstu celkových příjmů o 25,8 mld. Kč. Na jejich zvýšení měly podíl příjmy z DPH a spotřební daně. Oproti předchozímu roku vzrostly také příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Daňové příjmy dosáhly 95 % plánovaných hodnot. Nejvyšší nárůst zaznamenaly DPH, spotřební daně a daň z příjmů fyzických osob. Nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté transfery byly naplněny z 89 %. Příčinou nenaplnění plánu byla ekonomická krize a vysoká míra nezaměstnanosti. Vzhledem k těmto okolnostem tedy můžeme mluvit o uspokojivých hodnotách.

Příjmy státního rozpočtu v roce 2011 byly stanoveny ve výši 1 055,7 mld. Kč. Tento cíl se však opět nepodařilo naplnit a skutečné příjmy v tomto roce činily 1 012,8 mld. Kč, tj. 94,2 %. Meziročně vzrostly celkové příjmy o 12,4 mld. Kč. Tento růst byl způsoben vyššími příjmy z daní a poplatků, především ze spotřebních daní, daní z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a DPH. Na snížení měla naopak podíl daň z příjmů právnických a fyzických osob. Daňové příjmy dosáhly plánu z 95,6 %. V tomto roce nesplnily plán ani příjmy z přijatých transferů, kde byl plán splněn na 68,2 %. Kapitálové příjmy jako jediné přesáhly plánovanou částku a to o 19,5 %. Plán se podařilo splnit především inkasem za příjmy z prodeje pozemků a nemovitostí.

Následující rok 2012 připutovalo do státního rozpočtu 1 051,39 mld. Kč. Ani v tomto roce však nedošlo ke splnění plánovaných hodnot. Celkové skutečné příjmy státního rozpočtu dosáhly 96,1 % rozpočtu. Meziročně vzrostly celkové příjmy o 38,6 mld. Kč. Nárůst inkasa byl způsoben vyššími příjmy z daní a poplatků, na kterých se výrazněji podílela DPH a daň z příjmů právnických osob. Přesto byly příjmy z DPH nižší, než se očekávalo, kvůli zvýšení její sazby. Oproti předchozímu roku poklesl výběr daní z majetkových a kapitálových převodů. Vzrostly také příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Inkaso nedaňových a ostatních příjmů zaznamenalo oproti předchozímu roku také nárůst, konkrétně o 13,6 %.

Dostáváme se k roku 2013, kdy byly poprvé za sledované období překonány plánované příjmy a to o 0,1 %. Meziročně vzrostly celkové příjmy o 40,5 mld. Kč. Na tomto růstu se podílely především nedaňové příjmy spolu s kapitálovými příjmy a přijatými transfery. Méně pak rostly daňové příjmy, kde nejvíce rostla daň z přidané hodnoty a daň z příjmů fyzických osob. Naopak pokles zaznamenal výběr daně z příjmu právnických osob, spotřební daně a majetkové daně. Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek

na státní politiku zaměstnanosti vzrostly oproti předchozímu roku o 0,2 %. Daňové příjmy plnily rozpočet na 99,3 %. Na toto plnění negativně působila novela zákona o rozpočtovém určení daní, která oproti roku 2012 navyšovala podíl příjmů obcí na úkor státního rozpočtu. Na růstu nedaňových příjmů, které byly nad úroveň plánovaného rozpočtu o 41,4 % se nejvýrazněji podílely příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem. Kapitálové příjmy taktéž překročily stanovenou hodnotu a to o 12,3 %. Na tomto růstu se podílely příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a ostatní kapitálové příjmy.

V roce 2014 se podařilo splnit stanovené hodnoty příjmů na 100,5 %. Meziročně vzrostly celkové příjmy o 41,97 mld. Kč. Na plnění cílů a meziročním růstu se podílely zejména daňové příjmy včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Nevíce přispěla daň z přidané hodnoty a daň z příjmů právnických i fyzických osob. Největší propad naopak zaznamenaly odvody z elektřiny ze slunečního záření a spotřební daně. Nepatrně také opět vzrostly příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které byly splněny přesně na 100 %.

Celkové příjmy státního rozpočtu v roce 2015 dosáhly hodnoty 1 234,52 mld. Kč a byly na 101,8 % původních plánovaných příjmů. Meziročně vzrostly celkové příjmy o 100,69 mld. Kč. Na meziročním růstu se podílely především přijaté transfery, které vzrostly o 38,3 %, daňové příjmy včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Daňové příjmy také rostly, nejvíce však daně z příjmů právnických osob, spotřební daně, daň z přidané hodnoty a daň z příjmu fyzických osob. Kapitálové příjmy byly plněny na 156,6 %. Přijaté transfery plán nenaplnily (93,1 %).

V roce 2016 se příjmy státního rozpočtu dostaly na hodnotu 1 281,62 mld. Kč a splnily tím plán na 108,3 %. Meziročně příjmy opět rostly a to o 47,10 mld. Kč. Na tomto růstu se nejvíce podílely daňové příjmy, ovlivněny zejména daní z příjmů právnických osob, daní z příjmů fyzických osob, daní z přidané hodnoty a spotřební daní. Naopak největší propad zaznamenaly přijaté transfery o 8,7 %, které byly nejvíce ovlivněny investičními převody z Národního fondu, které byly oproti minulému roku nižší o 15,4 %. Pokles byl také u nedaňových příjmů díky nízkým výnosům z finančního majetku. Daňové příjmy zaznamenaly nižší odvody z loterií a výherních hracích přístrojů. Kapitálové příjmy byly oproti předchozímu roku nižší o 17,5 %.

Po několika letech, kdy příjmy meziročně rostly, přišel rok 2017 s poklesem o 7,97 mld. Kč. I přes tento pokles dosáhly celkové skutečné příjmy státního rozpočtu tento

rok výše 1 273,65 mld. Kč a splnily tak cíl na 101,9 %. Na příjmech se podílely zejména daňové příjmy. Příjmy z daní a poplatků ovlivnila daň z přidané hodnoty, daň z příjmu právnických i fyzických osob a spotřební daně. Pozitivní dopad na daň z přidané hodnoty mělo zavedení elektronické evidence tržeb (EET) a kontrolního hlášení. Vyšší příjmy z daní z příjmu fyzických osob byly způsobeny rostoucími příjmy obyvatelstva a vyšší zaměstnaností. Kapitálové příjmy byly vyšší o 28,2 %. Příjmy z přijatých transferů klesly o 49,8 % vlivem investičních převodů z Národního fondu.

V roce 2018 došlo znovu k růstu příjmů, které se vyšplhaly na hodnotu 1 403,91 mld. Kč s meziročním růstem o 130,26 mld. Kč. Na růstu se opět nejvíce podílely daňové příjmy, kde vlivem EET rostla daň z přidané hodnoty. Rostly i daně z příjmů fyzických i právnických osob a spotřební daně. Vlivem nízké nezaměstnanosti rostly příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti. Oproti předchozímu roku byly vyšší i kapitálové příjmy o 110,8 % a velký nárůst zaznamenaly také transferové příjmy vlivem investičních převodů z Národního fondu, které byly vyšší o 107,8 %.

V roce 2019 byly celkové příjmy státního rozpočtu 1 523,22 mld. Kč. Znamenaly růst oproti minulému roku o 119,31 mld. Kč. Cíl byl splněn na 101,8 % zásluhou všech tří hlavních složek. V tomto roce trochu nečekaně mírně zaostávaly daňové příjmy, které těsně nesplnily cílové hodnoty. Nižší, než očekávané příjmy přinesla například daň z přidané hodnoty nebo pojistné na sociální zabezpečení.

Rok 2020 ovlivněný pandemií dosáhl příjmů ve výši 1 475,48 mld. Kč a meziročního poklesu o 47,74 mld. Kč. V tomto roce byl zákon o státním rozpočtu třikrát novelizován a původní rozpočtovaná částka třikrát snížena. Cíl se podařil splnit na 106,6 % především zásluhou daňových příjmů bez pojistného na sociální zabezpečení. Meziroční propad ovlivněný omezením ekonomického výkonu a diskrečními opatřeními, zejména inkaso daně z příjmů právnických osob, pojistné na sociální zabezpečení, daň z nabytí nemovitých věcí, daň z příjmů fyzických osob placená plátcí a spotřební daň z minerálních olejů. Z daní, které přinášejí do rozpočtu více peněz, meziročně vzrostly jen příjmy ze spotřební daně z tabákových výrobků a daň z příjmu fyzických osob vybíraná srážkou. Nedaňové příjmy oproti minulému roku vzrostly. Za jejich růstem stojí příjmy vykázané při převodu přebytku systému důchodového pojištění roku 2019 a příjmy z EU a finančních mechanismů. Vliv měly také vyšší výnosy z aukcí emisních povolenek. Dopady epidemie na hospodaření státního rozpočtu byly enormní a prakticky nevyčíslitelné. Opatření vlády vedla k propadu hrubého domácího produktu, který byl doprovázen i propadem příjmů veřejných rozpočtů.

Propad zejména daňových příjmů byl v průběhu roku prohlouben řadou opatření, která byla zaměřena především na právnické osoby a podnikatele. V následující tabulce jsou zobrazeny dopady diskrečních opatření na daňové příjmy státního rozpočtu.

Tabulka 7 Dopady diskrečních opatření na daňové příjmy státního rozpočtu v roce 2020

Opatření	Dopad na státní rozpočet	Pozn.:
Kompenzační bonus pro OSVČ	-16 110	<i>Přesný údaj</i>
Zrušení daně z nabytí nemovitých věcí	-11 050	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Zavedení zpětného působení daňové ztráty (loss carryback) - DPPO	-98	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Zavedení zpětného působení daňové ztráty (loss carryback) - DPFO	-2	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Prominutí červnové zálohy na daň z příjmu právnických osob	-13 500	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Prominutí červnové zálohy na daň z příjmu fyzických osob	-1 610	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Prominutí záloh na daň z příjmu fyzických osob splatných v období od 15.10 do 15.12.2020	-45	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Prominutí záloh na daň z příjmu právnických osob splatných v období od 15.10 do 15.12.2020	-168	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Individuální žádosti o úpravu záloh na daň z příjmu fyzických osob	-410	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Individuální žádosti o úpravu záloh na daň z příjmu právnických osob	-6 925	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Posečkání u daně z přidané hodnoty	-714	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Faktický posun splatnosti DPH	-294	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Posečkání u daně z příjmu fyzických osob	-43	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Posečkání u daně z příjmu právnických osob	-122	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Změna zákona upravujícího evidenci tržeb	-33	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Povolení posečkání nebo rozložení úhrady daně na splátky pokut vybraných či vymožených	-307	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Opatření v rámci mezinárodního obchodu a výroby	-54	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Antivirus C (prominutí pojistného na SZ a SPZ placeného zaměstnavatelem)	-13 431	<i>Přesný údaj</i>
Zrušení minim. záloh pro OSVČ na sociální pojištění	-14 000	<i>Kvalifikovaný odhad</i>
Celkem dopady na daně a pojistné na SZ	-78 916	

Zdroj: Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu MFČR

4.2.2 Výdaje státního rozpočtu

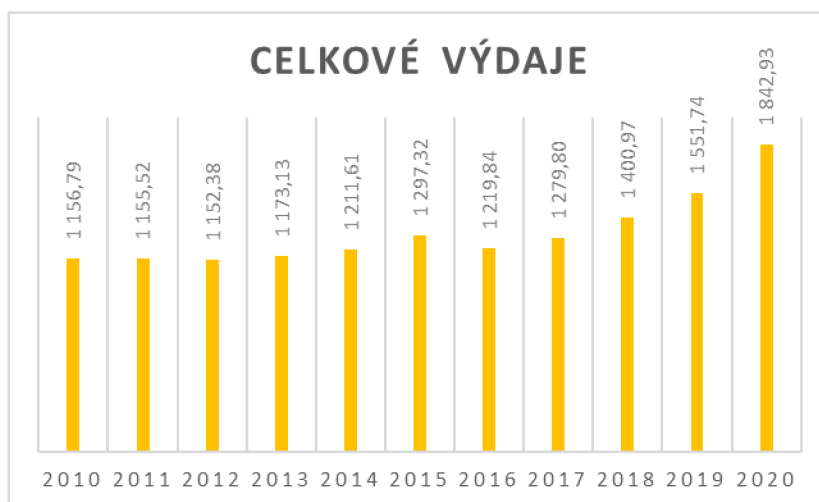
Výdaje státního rozpočtu se z hlediska povinnosti vyplácení dělí na mandatorní a nemandatorní výdaje. Pro účely rozpočtové skladby se rozlišují běžné a kapitálové výdaje, jejichž vývoj v letech 2010-2020 je zobrazen v následující tabulce a grafu. Běžné výdaje zahrnují například výdaje na platy a mzdy, sociální dávky, neinvestiční nákupy atd. Kapitálovými výdaji jsou výdaje na investiční nákupy, investiční transfery podnikatelským subjektům, státním fondům a příspěvkovým organizacím.

Tabulka 8 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2010-2020 (v mld. Kč)

Rok	Celkové výdaje	Běžné výdaje	Kapitálové výdaje
2010	1 156,79	1 026,57	130,22
2011	1 155,52	1 036,65	118,87
2012	1 152,38	1 038,76	113,62
2013	1 173,13	1 070,81	102,32
2014	1 211,61	1 100,10	111,51
2015	1 297,32	1 121,66	175,66
2016	1 219,84	1 135,57	84,27
2017	1 279,80	1 198,05	81,75
2018	1 400,97	1 284,52	116,46
2019	1 551,74	1 412,60	139,14
2020	1 842,93	1 670,31	172,62

Zdroj: Vlastní zpracování (data MFČR)

Graf 7 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2010-2020

Zdroj: Vlastní zpracování (data MFČR)

V roce 2010 byly celkové výdaje 1 156,79 mld. Kč. Z toho běžné výdaje 1 026,57 mld. Kč a kapitálové výdaje 130,22 mld. Kč. Celkové výdaje dosáhly 96,4 % plánovaných hodnot. Běžné výdaje představovaly 96,4 % výdajů. Největší část běžných výdajů směřovala do sociální oblasti, především na podpory v nezaměstnanosti, zdravotní pojištění atd. Nejvíce kapitálových výdajů připadlo Ministerstvu dopravy (43,6 %), dále pak Ministerstvu životního prostředí a na kapitolu Státní dluh.

Celkové výdaje v roce 2011 dosáhly 1 155,52 mld. Kč, 95,5 % plánovaného rozpočtu. Meziročně výdaje poklesly o 11,35 mld. Kč. Běžné výdaje představovaly 1 036,65 mld. Kč. Nejvíce finančních prostředků putovalo na důchodové pojištění, na státní dluh a služby zaměstnanosti. Výdaje na podporu v nezaměstnanosti však oproti minulému roku klesly o 22,5 %. Dávky důchodového pojištění dosáhly přesně 100 % plánovaných hodnot a tvořily 82,9 % sociálních dávek. Kapitálové výdaje dosáhly 118,87 mld. Kč. Nejvíce prostředků opět připadlo Ministerstvu dopravy, poté Ministerstvu pro místní rozvoj a Ministerstvu životního prostředí.

Rok 2012 přinesl výdaje ve výši 1 152,38 mld Kč, čímž dosáhly úspory 47 mld. Kč (96,1 % rozpočtu) při meziročním poklesu o 5,25 mld. Kč. Z celkových výdajů tvořily běžné výdaje 95,5 % rozpočtu s hodnotou 1 038,76 mld. Kč s nejvyšším podílem sociálních dávek ve výši 47,3 %. Na výši sociálních dávek měly vliv zákony, které zpřísnily podmínky pro pobírání dávek, podpor a příplatků. Téměř 80 % sociálních dávek tvořily dávky důchodového pojištění. Kapitálové výdaje činily 113,62 mld. Kč s meziročním poklesem o 18,5 %. Pokles byl ovlivněn zejména snížením výdajů krytých příjmy z rozpočtu Evropské unie, především v kapitolách Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo dopravy a Ministerstvo pro místní rozvoj.

V roce 2013 byly výdaje nižší, než se plánovalo, o 13,3 mld. Kč. Dosahovaly hodnoty 1 173,13 mld. Kč. Běžné výdaje byly ve výši 1 070,81 mld Kč, kapitálové 102,32 mld. Kč.

Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2014 dosáhly 1 211,61 mld. Kč, tj. 97,7 % plánovaného rozpočtu. Uspořilo se 28,8 mld. Kč oproti původnímu plánu. Běžné výdaje byly 1 100,10 mld. Kč a kapitálové výdaje 111,51 mld. Kč. Z běžných výdajů přispěly k meziročnímu růstu sociální dávky a neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům. Dávky důchodového pojištění tvořily 77,2 % z celkových rozpočtovaných sociálních dávek, především díky úpravě valorizačního vzorce pro vyplácené důchody a zpomalení tempa zvyšování průměrného důchodu daného mezigenerační obměnou.

V následujícím roce výdaje státního rozpočtu meziročně vzrostly o 85,7 mld. Kč a dosáhly výše 1 297,32 mld. Kč. Běžné výdaje představovaly 1 121,66 mld. Kč, kapitálové 175,66 mld. Kč. Meziročně se snížily výdaje na podpory v nezaměstnanosti vlivem nižších počtů nezaměstnaných. Z celkové částky kapitálových výdajů připadlo nejvíce prostředků na Ministerstvo dopravy (22 %), Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

V roce 2016 byly čerpány finanční prostředky ve výši 1 219,84 mld. Kč. Tato částka byla nižší, než se očekávalo o 33,3 mld. Kč. Meziroční pokles činil 6 %. Z celkových výdajů tvořily běžné výdaje 1 135,57 mld. Kč a kapitálové výdaje 84,27 mld. Kč. Nejvíce peněžních prostředků odteklo opět na sociální dávky. Uspořilo se na provozních výdajích státu, odvodech z vlastních zdrojů do rozpočtu Evropské unie a na výdajích spojenými se státním dluhem. Výraznějšího růstu dosahovaly také sociální transfery vlivem vyšších důchodů, dávek z nemocenských a příspěvků na péči.

Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2017 dosáhly výše 1 279,80 mld. Kč. V tomto roce došlo k úspoře 29,47 mld. Kč oproti původním plánovaným výdajům. V tomto roce se ale celkové výdaje začínají zvyšovat, meziročně vzrostly o 59,96 mld. Kč. Běžné výdaje vykazovaly hodnotu 1 198,05 mld. Kč, u kterých výrazněji rostly výdaje na sociální dávky a neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně. Většina výdajů byla čerpána poměrně rovnoměrně. Kapitálové výdaje byly 81,75 mld. Kč a putovaly zejména na Ministerstvo dopravy (34,9 %), Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo pro místní rozvoj.

Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2018 byly 1 400,97 mld. Kč. Touto částkou došlo k přečerpání o 2 % plánovaného rozpočtu. Meziročně se zvýšily o 121,17 mld. Kč. Z celku představovaly běžné výdaje 1 284,52 mld. Kč a kapitálové 116,46 mld. Kč. Na růst běžných výdajů měl opět největší vliv růst sociálních dávek, neinvestičních transferů a výdajů na platy. Na růst kapitálových výdajů mělo vliv financování programů EU a ČR. Nárůst výdajů byl vykázan zejména u Ministerstva obrany, Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva dopravy. Od září roku 2018 byly zavedeny slevy na jízdné pro studenty a seniory, které zvýšily každoroční výdaje o jednotky miliard korun.

V roce 2019 výdaje opět meziročně vzrostly o 150,77 mld. Kč. a dosahovaly tak celkové hodnoty 1 551,74 mld. Kč. Plán výdajů byl splněn na 101 %. Na meziroční růst měly nejvíce vliv běžné výdaje s hodnotou 1 412,60 mld. Kč. Kapitálové výdaje pak činily 139,14 mld. Kč. Tradičně byl větší nárůst veden u sociálních dávek, ze kterých se vydalo

nejvíce na důchodech a ostatních dávkách. Vysoký meziroční nárůst byl zaznamenán i u ostatních složek. Kapitálové výdaje činily 139,14 mld Kč. K meziročnímu nárůstu došlo nejvíce u Ministerstva dopravy, Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva obrany.

Výdaje státního rozpočtu dosáhly na konci roku 2020 celkové výše 1 842,93 mld. Kč, což bylo o 291,19 mld. Kč více než v předchozím roce. Meziročně se výdaje zvýšily o 18,8 %. Čerpání výdajů i jejich rozpočet ovlivnila pandemie Covid-19 a vládní opatření proti šíření tohoto viru. Celkové výdaje státního rozpočtu skončily na konci roku rekordně vysoké, avšak konečný rozpočet nebyl úplně vyčerpán a zůstalo v něm nevyužito 168,89 mld. Kč. Stejně jako v předchozích letech došlo k výraznému nárůstu vyplacených sociálních dávek a transferů krajům. V souvislosti s opatřeními proti pandemii nastala zvýšení především u transferů právníkům osobám, plateb státu za státní pojištěnce a transferů obcím. Vlivem těchto nárůstů byla celková výše běžných výdajů 1 670,31 mld. Kč. Kapitálové výdaje v tomto roce dosáhly výše 172,62 mld. Kč. Nejvýraznější položkou kapitálových výdajů byly investiční transfery státním fondům, investiční transfery obcím a krajům. Podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích poslední roky roste, v roce 2020 činily 9,4 %. Nejvyšší jednorázové podpory bylo dosaženo u dávek důchodového pojištění, přestože vládními omezeními byli zasaženi především zaměstnanci a OSVČ. V tomto roce bylo u všech důchodů provedeno zvýšení procentní výměry o 151 Kč a ke konci roku byl ještě poskytnut mimořádný jednorázový příspěvek ve výši 5 000 Kč. Vlivem těchto skutečností došlo poprvé v historii k překročení půl bilionové hranice dávek důchodového pojištění, které dosáhly 519,57 mld. Kč. Dle zpráv ČSÚ je patrné, že je důchodový systém v České republice dlouhodobě neudržitelný. Ekonomika se v roce 2020 propadla do recese a hospodaření důchodového systému se výrazně zhoršilo.

4.2.3 Saldo státního rozpočtu

Saldo státního rozpočtu je výsledek rozdílu mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu. Výsledek může být buď kladný, záporný nebo nulový. Kladný výsledek, který nazýváme přebytkem, nám říká, že měl stát v daném roce vyšší příjmy než výdaje. Záporný naopak značí, že z ekonomiky odteklo více peněz, než do ní přišlo. Tento jev nazýváme schodkem, který se navrhuje vypořádat vydanými státním dluhopisy, přijatými dlouhodobými úvěry a změnou stavů na účtech státních finančních aktiv. Ve třetím případě, který je velice ojedinělý, dochází k tzv. vyrovnanému rozpočtu jehož příčinou jsou vyrovnané příjmy a výdaje. V tabulce, která je uvedena níže, je zobrazen vývoj příjmů, výdajů a výsledného

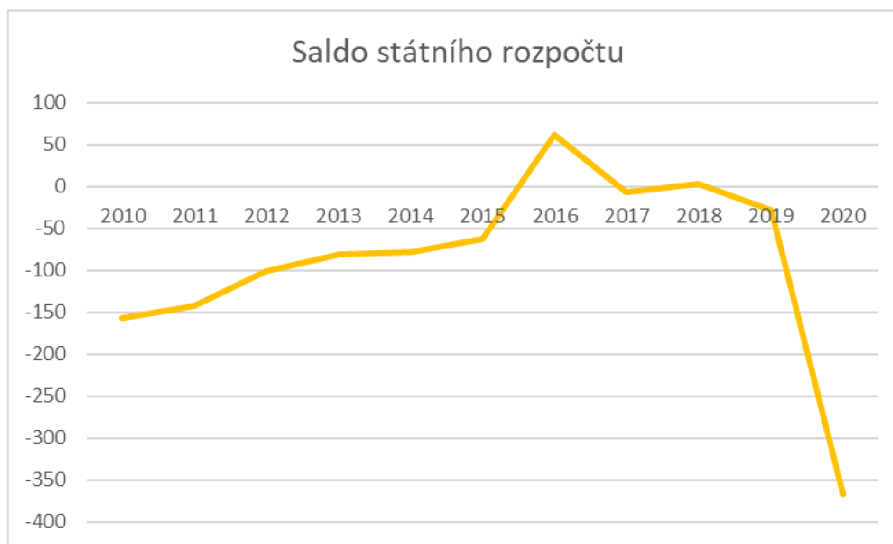
salda státního rozpočtu v letech 2010-2020. Vývoj salda je dále zobrazen i graficky. Tyto údaje budou dále postupně podrobněji rozebrány.

Tabulka 9 Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2010-2020 v mld. Kč

Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo
2010	1 000,38	1 156,79	-156,41
2011	1 012,76	1 155,52	-142,76
2012	1 051,39	1 152,38	-100,99
2013	1 091,86	1 173,13	-81,27
2014	1 133,83	1 211,61	-77,78
2015	1 234,52	1 297,32	-62,8
2016	1 281,62	1 219,84	61,78
2017	1 273,65	1 279,80	-6,15
2018	1 403,91	1 400,97	2,94
2019	1 523,22	1 551,74	-28,52
2020	1 475,48	1 842,93	-367,45

Zdroj: Vlastní zpracování (data MFČR)

Graf 8 Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2010-2020 v mld. Kč

Zdroj: vlastní zpracování (data MFČR)

V roce 2010 schodek státního rozpočtu, stále ovlivňován ekonomickou krizí, činil -156,41 mld. Kč. Schodek byl o 6,5 mld. příznivější, než se očekávalo a než tomu bylo v předchozím roce. V roce 2011 tak bylo možné nárokovat nespoteřebované výdaje ve výši

101,2 mld. Kč (zahrnuje i nespotřebované výdaje z minulých let). Podíl schodku na HDP v tomto roce činil 4,3 %.

V roce 2011 výsledný schodek státního rozpočtu dosahoval výše 142,76 mld. Kč. Tento výsledek je o 7,6 mld. Kč horší, než byla jeho výše daná rozpočtem a o 13,6 mld. Kč lepší, než tomu bylo v minulém roce. Podíl schodku na HDP v tomto roce vykazoval hodnotu 3,8 %. Na nedodržení výše stanovené rozpočtem mělo vliv zrušení zdanění státních příspěvků na stavební spoření ve výši 50 % a mimořádná platba 5 mld. Kč, které byly po revizi růstu HDP v období od vstupu České republiky do Evropské unie do roku 2010 vyplaceny nad rámec rozpočtu. Vliv na výsledný schodek měly také výdaje na částečnou úhradu nákladů spojených s odstraněním škod způsobených záplavami v červnu a červenci 2009. Díky tomuto výsledku hospodaření bylo v roce 2012 možné nárokovat nespotřebované výdaje ve výši 129,9 mld. Kč.

Rok 2012 přinesl schodek ve výši 100,99 mld. Kč. Oproti roku 2011 došlo ke snížení o 41,8 mld. Kč. Byl nižší, než činila jeho výše daná rozpočtem o 41,8 mld. Kč. Podíl tohoto výsledku na HDP byl ve výši 2,6 %. Na úspoře se výrazně podílelo opatření vlády, které reagovalo na zhoršený výhled makroekonomických ukazatelů a dále také úsporám v různých kapitolách výdajů. V roce 2013 tudíž bylo možné nárokovat nespotřebované výdaje ve výši 133,3 mld. Kč.

Hospodaření státního rozpočtu v roce 2013 skončilo schodkem 81,3 mld. Kč. Tento výsledek byl o 18,7 mld. Kč nižší, než bylo plánováno a o 19,7 mld. Kč nižší než v roce 2012. Na HDP se schodek v tomto roce podílel 2,09 %. Na poměrně vysoké úspoře se podílelo nejvíce nižší čerpání Ministerstva dopravy v rámci transferů SFDI.

Rok 2014 přinesl opět schodek, který činil 77,78 mld. Kč. Výsledek byl nižší, než plánované hodnoty o 34,2 mld. Kč a také nižší než v předchozím roce o 3,5 mld. Kč. Podíl na HDP v tomto roce byl 1,82 %. K úspoře došlo navzdory rozpočtovým pravidlům, podle kterých mohou organizační složky státu nárokovat nespotřebované výdaje minulých let v běžném roce a překročit tak rozpočet výdajů.

Saldo státního rozpočtu v roce 2015 dosáhlo zatím nejnižšího schodku za sledované období s hodnotou 62,8 mld. Kč. Opět byl nižší oproti plánovaným hodnotám o 37,2 mld. Kč a o 15 mld. Kč nižší než schodek v roce 2014. Na HDP se podílel 1,4 %. Nižší schodek byl dosažen překročením rozpočtu příjmů i úspoře na straně výdajů.

Poprvé za sledované období dosáhlo saldo státního rozpočtu v roce 2016 přebytku. Přebytek byl ve výši 61,78 mld. Kč. Tento výsledek byl o 131,8 mld. Kč lepší, než byla jeho

výše daná rozpočtem a o 124,6 mld. Kč lepší než v roce 2015. Vliv na výsledek měly toky EU/FM prostředků na příjmové i výdajové straně. Prostředky přijaté z Evropské unie a finančních mechanismů převýšily svůj rozpočet po změnách o 63,1 mld. Kč. Naopak prostředky vydané ze státního rozpočtu na programy z rozpočtu EU a FM zůstaly pod plánovaným čerpáním o 12,2 mld. Kč. Pokud bychom tento vliv opomenuli, hospodaření státního rozpočtu by skončilo schodkem ve výši 13,6 mld. Kč. Přebytek se na HDP podílel 1,3 %.

Po přebytkovém roce 2016 přišel v roce 2017 opět schodek ve výši 6,15 mld. Kč. Výsledek byl o 53,9 Kč lepší, než byla jeho výše daná rozpočtem, ale o 67,9 mld. Kč horší, než tomu bylo v roce 2016. Meziroční srovnání ovlivnily opět, jako v předchozím roce, toky EU/FM prostředků. V tomto roce se schodek na výši HDP podílel pouze 0,1 %.

V roce 2018 vznikl ve státním rozpočtu opět přebytek. Přebytek dosahoval výše 2,94 mld. Kč a byl lepší, než jeho plánovaná výše a než tomu bylo v předchozím roce, o 9,1 mld. Kč. V tomto roce neměly tak výrazný vliv na hospodaření toky EU/FM, ale především byl ovlivněn růstem ekonomiky, s tím souvisejícím růstem mezd a platů a nižší nezaměstnaností. Podíl na HDP byl opět 0,1 %.

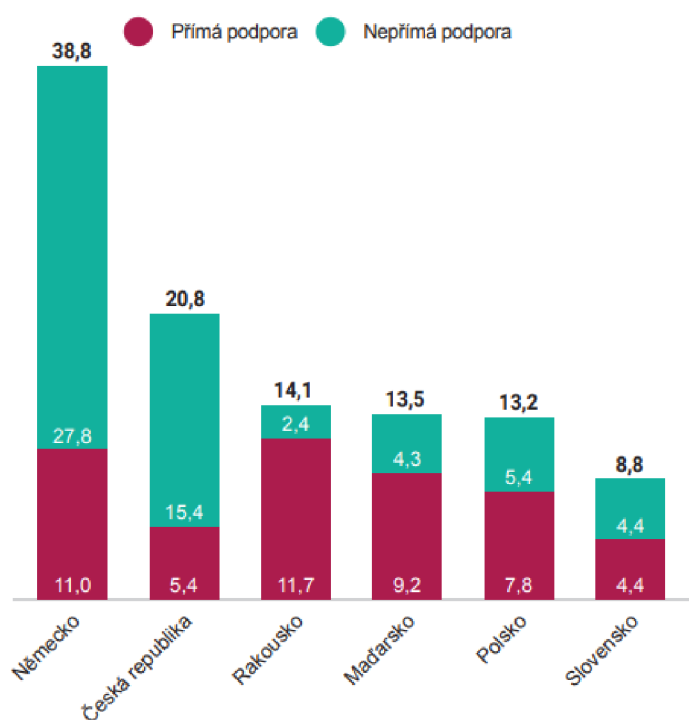
S rokem 2019 přišel opět schodek státního rozpočtu, který činil 28,52 mld. Kč. Došlo ke zlepšení oproti plánu o 11,5 mld. Kč a ke zhoršení oproti minulému roku o 31,5 mld. Kč. Tomuto výsledku nejvíce přispěly příjmy z aukce emisních povolenek, kterým vzrostla tržní cena a dále úspory u běžných výdajů, které byly financovány z národních zdrojů. Přijaté prostředky z EU a FM překročily výdaje o 0,7 mld. Kč. Po očištění tohoto vlivu by státní rozpočet skončil schodkem 29,2 mld. Kč. V tomto roce se schodek na HDP podílel 0,5 %.

V roce 2020 byl dosažen nejhorší výsledek hospodaření v historii samostatné ČR. Schodek státního rozpočtu stanovený zákonem byl z důvodu pandemie zvýšen o 460 mld. Kč. Na konci roku skončilo hospodaření státního rozpočtu se schodkem ve výši 367,45 mld. Kč. Oproti předchozímu roku se jednalo o zhoršení o 338,9 mld. Kč. Největší vliv na tento výsledek měla bezesporu opatření proti šíření pandemie. Opatřeními na straně příjmů byly největší položkou odklady a úpravy záloh, poté kompenzační bonusy, zrušení záloh a další opatření. Na straně výdajů to byly výdaje do zdravotnictví včetně sociálních služeb, programu podpory, jednorázový příspěvek důchodcům, kompenzace výpadku příjmů pro obce a města, ošetřovné a ostatní opatření.

V mezinárodním porovnání vybraných států (ČR, Německo, Rakousko, Slovensko, Polsko a Maďarsko), za období od ledna 2020 do března 2021, vynaložila Česká republika

na přímá opatření, kterými jsou podpora ve zdravotnictví, podpora v oborech mimo zdravotnictví nebo odložené zálohy a platby atp., druhý nejmenší objem finančních prostředků v rámci sledovaných zemí (5,4 % HDP). Méně vynaložilo Slovensko (4,4 % HDP). Nepřímá opatření, do kterých se řadí kapitálová podpora, bezúročné půjčky, záruky, garance atd., schválila Česká republika ve výši 15,4 % HDP, což bylo druhé nejvyšší číslo po Německu (Stanovisko k návrhu státního závěrečného účtu České republiky za rok 2020;2021). Toto porovnání je zobrazeno na níže uvedeném grafu.

Graf 9 Přímá a nepřímá podpora (v % HDP)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond

4.3 Státní dluh České republiky

Státní dluh představuje součet státních finančních pasiv. Finanční pasiva obsahují závazky státu ze zahraničních půjček, úvěrů od bank, z vydaných státních dluhopisů a jiné závazky státu. Celkový státní dluh dělíme na dluh zahraniční a dluh domácí. Domácí dluh tvoří věřitelé, kteří jsou fyzickými nebo právnickými osobami registrovanými na území daného státu. Zahraniční dluh je tvořen věřiteli, kterými jsou zahraniční soukromé subjekty,

jiné vlády nebo nadnárodní instituce. Nadnárodními institucemi můžeme chápat například Evropskou centrální banku nebo Světovou banku. Státní dluh je financován pokladními poukázkami, státními dluhopisy, přímými půjčkami nebo půjčkami od Evropské investiční banky. V rámci sledování státního dluhu, sledujeme také poměr státního dluhu k HDP.

4.3.1 Vývoj státního dluhu České republiky v letech 2011–2021

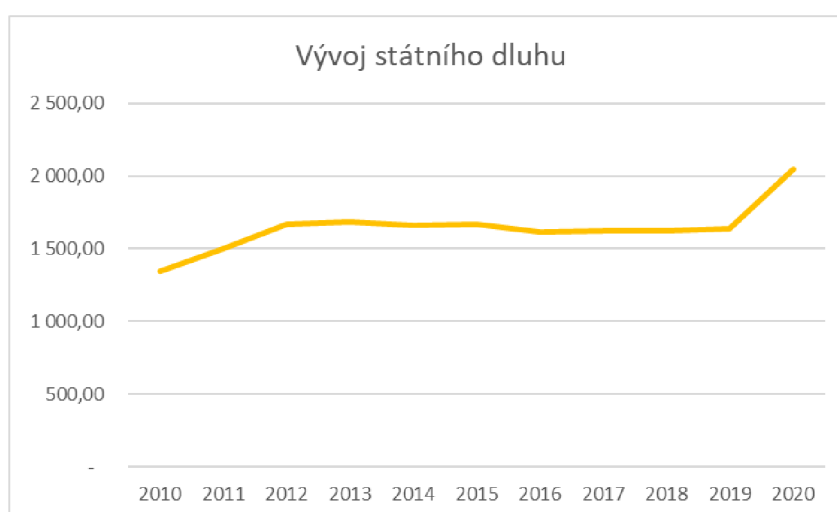
Vývoj celkového státního dluhu, domácího dluhu, zahraničního dluhu a poměru státního dluhu k HDP je zobrazen v následující tabulce a grafech.

Tabulka 10 Vývoj státního dluhu v letech 2010-2020 v mld. Kč

Rok	Státní dluh celkem	Domácí dluh	Zahraniční dluh	Podíl na HDP (v%)
2010	1 344,10	1 036,30	307,80	33,66
2011	1 499,40	1 182,20	317,20	36,91
2012	1 667,60	1 287,30	380,30	40,78
2013	1 683,30	1 288,10	395,20	40,63
2014	1 663,70	1 363,70	300,00	38,28
2015	1 673,00	1 389,40	283,60	36,17
2016	1 613,40	1 343,60	269,80	33,63
2017	1 624,70	1 370,90	253,80	31,79
2018	1 622,00	1 386,50	235,50	29,98
2019	1 640,20	1 437,40	202,80	28,33
2020	2 049,70	1 882,60	167,20	36,00

Zdroj: Vlastní zpracování (data MFČR)

Graf 10 Vývoj státního dluhu v letech 2010-2020

Zdroj: Vlastní zpracování (data MFČR)

Rok 2010 se nesl ve znamení zvyšování státního dluhu, které jako dlouhodobý trend začalo v roce 1997. V tomto roce se státní dluh zvýšil o 165,8 mld. Kč na 1 344,10 mld. Kč. Tento přírůstek byl určen schodkem státního rozpočtu, který činil 156,4 mld. Kč. Dále byl zvyšován tvorbou dluhové rezervy financování, poskytnutím prostředků České exportní banky a zvyšováním stavu státních finančních aktiv. Proti růstu působilo přecenění státního dluhu z titulu kurzových rozdílů a vyřazení směnek, vydaných MF a deponovaných v ČNB pro zahraniční finanční instituce, z evidence. Podíl objemu státních dluhopisů na státním dluhu činil 95 %.

V roce 2011 se státní dluh zvýšil o 155,3 mld. Kč na 1 499,40 mld. Kč. Stejně tak jako v roce předchozím byl státní dluh určen schodkem státního rozpočtu, který činil 142,8 mld. Kč. Dále byl zvyšován tvorbou dluhové rezervy financování, financováním zvýšení stavu státních finančních aktiv a přeceněním státního dluhu a rezervy financování. Proti růstu nepůsobila žádná skutečnost. Podíl objemu státních dluhopisů na státním dluhu se zvýšil na 95,2 %. Státní dluh se podílel 36,91 % na HDP.

Během roku 2012 vzrostl státní dluh o dalších 168,3 mld. Kč. Činil tedy 1 667,6 mld. Kč a jeho podíl na HDP byl 40,78 %. Vliv na tento vývoj měl opět schodek státního rozpočtu ve výši 101 mld. Kč, na který dále působilo zvyšování rezervy peněžních prostředků a potřeba financování zvýšení stavu státních finančních aktiv. Přeceněním státního dluhu a splátkou směnek pro úhradu účasti u Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj se dluh naopak snižoval. Podíl státních dluhopisů na státním dluhu se nadále zvyšoval na hodnotu 95,8 %.

V roce 2013 vzrostl dluh o 15,7 mld. Kč na 1 683,3 mld. Kč. Podíl státního dluhu na HDP byl 40,63 %, naopak podíl státního dluhu na státních dluhopisech činil 95,8 %. Tak jako v předchozích letech k růstu státního dluhu přispěl schodek státního rozpočtu ve výši 81,3 mld. Kč. K dalšímu zvyšování pak došlo přeceněním státního dluhu v důsledku znehodnocování koruny a potřeba financování zvýšení stavu státních finančních aktiv. Proti dalšímu navyšování dluhu pak působil pokles rezervy peněžních prostředků a vrácení přepůjčených prostředků od České exportní banky.

V roce 2014 došlo poprvé za sledované období ke snížení dluhu o 19,7 mld. Kč na částku 1 663,70 mld. Kč. Na snížení dluhu mělo vliv krytí potřeby financování státu operacemi finančních aktiv a řízení likvidity. Opačný vliv měl schodek státního rozpočtu ve výši 77,8 mld. Kč a přecenění státního dluhu v důsledku znehodnocení koruny. Podíl státních dluhopisů na státním dluhu opět vzrostl na 95,8 %. Státní dluh se na HDP podílel 38,28 %.

Po mírném poklesu v roce 2014 se v roce 2015 státní dluh opět zvýšil o 25,8 mld. Kč. Činil tedy 1 673 mld. Kč, přičemž se na HDP podílel 36,17 %. Hlavním důvodem opětovného zvýšení státního dluhu byl schodek státního rozpočtu ve výši 62,8 mld. Kč.

V roce 2016 došlo podruhé za sledované období ke snížení státního dluhu o 59,6 mld. Kč. Dluh byl tedy ve výši 1 613,40 mld. Kč, přičemž jeho podíl na HDP činil 33,63 %. Velký vliv na snížení státního dluhu měl rekordní přebytek státního rozpočtu ve výši 61,78 mld. Kč. Dále také efektivní řízení likvidity státní pokladny.

V roce 2017 opět dochází k mírnému nárůstu o 11,3 mld. Kč, hodnota státního dluhu se rovná 1 624,70 mld. Kč. Podíl státního dluhu na HDP naopak oproti minulému roku poklesl a dosahoval tak výše 31,79 %. Tento výsledek značí příznivý vývoj ekonomické situace v České republice.

Státní dluh se v roce 2018 snížil o 2,7 mld. Kč a jeho hodnota tak činila 1 622 mld. Kč. Podíl státního dluhu na HDP v tomto roce nadále klesal na hodnotu 29,98 %. Důležitý podíl na tomto vývoji měl přebytek státního rozpočtu a efektivní řízení likvidity státní pokladny.

Rok 2019 přinesl meziroční zvýšení o 18,2 mld. Kč, přičemž hodnota státního dluhu dosáhla 1 640,20 mld. Kč. Za mírným nárůstem státního dluhu stojí především emise státních dluhopisů, které slouží k částečnému pokrytí schodku státního rozpočtu. Podíl na HDP nadále klesal a měl hodnotu 28,33 %. Díky tomu patřila Česká republika k nejméně zadluženým státům Evropy.

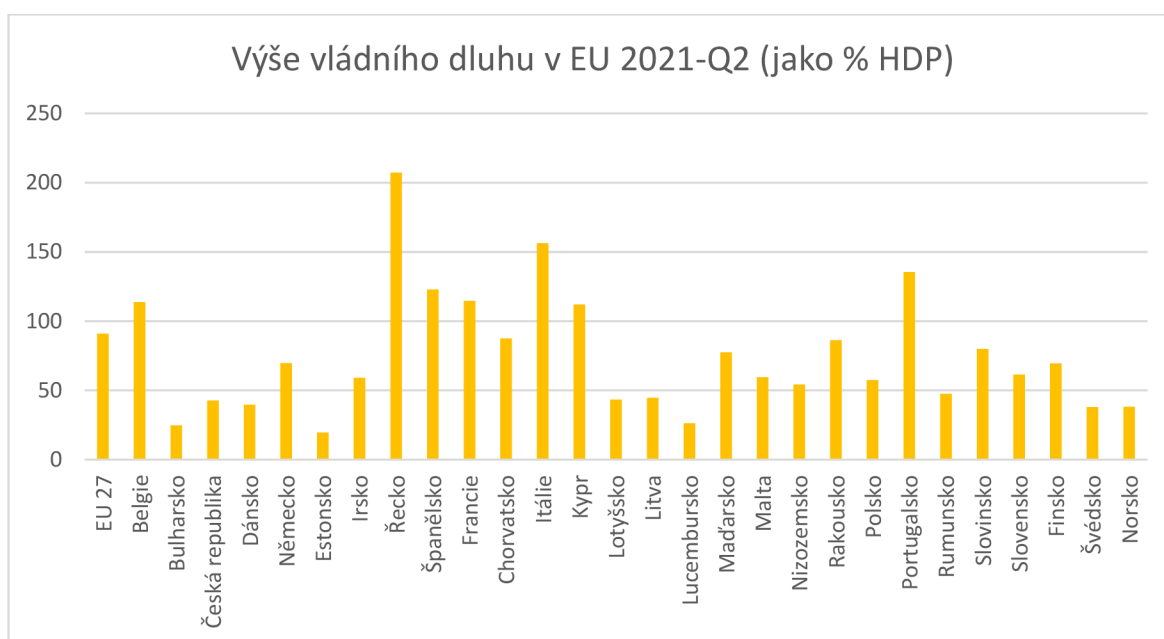
V roce 2020, který byl ovlivněn pandemií rekordně vzrostl dluh na hodnotu 2 049,70 mld. Kč a byl tak o 443,2 mld. Kč vyšší, než v roce 2019. V důsledku negativních dopadů pandemie došlo k růstu poměru státního dluhu k HDP o 7,7 % na úroveň 36 %. I přes tento nepříznivý vývoj, patřila Česká republika i nadále k nejméně zadluženým státům Evropy. Vysoký nárůst státního dluhu je dán rekordní emisí státních dluhopisů vydaných na domácím trhu, nejvíce však zvýšením stavu střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů a v menší míře státních pokladničních poukázek a státních dluhopisů pro občany za účelem krytí krizového schodku státního rozpočtu.

4.3.2 Porovnání zadluženosti ČR a států EU

Závazky ústředních vládních institucí a veřejných orgánů jsou označovány jako státní dluh a veřejný dluh, vládní dluh a národní dluh. V této práci bude za účelem analýzy zadluženosti států EU využit vládní dluh. Jeho výše v jednotlivých zemích EU je zobrazen na níže uvedeném grafu.

Vládní dluh, označován také jako veřejný dluh, je tvořen státním dluhem a vzniká kumulací deficitů veřejných rozpočtů. Patří do něj dluhy obcí, krajů, vládních příspěvkových organizací, státních fondů a zdravotních pojišťoven. Ve statistikách bývá vládní dluh nejčastěji uváděn jako % HDP. K vládnímu dluhu se váží maastrichtská konvergenční kritéria, podle kterých nesmí výše hrubého veřejného dluhu překročit podíl na HDP ve výši 60 %. Deficit veřejného rozpočtu na HDP musí být menší než 3 %.

Graf 11 Vládní dluh v EU

Zdroj: Vlastní zpracování (data Eurostat)

Před začátkem pandemie Covid-19 v roce 2019 vykazovalo pět členských států vysokou míru zadlužení, kdy byl jejich podíl veřejného dluhu nad 100 % HDP. Mezi tyto státy se řadí Řecko (185 % HDP), Itálie (137,3 % HDP), Portugalsko (119,7 % HDP), Kypr (103,3 % HDP) a Belgie (101,9 % HDP). Maastrichtská kritéria, tedy hranici 60 %, nesplnilo Německo, Finsko, Irsko, Maďarsko, Slovinsko, Rakousko, Chorvatsko, Francie a Španělsko.

Na konci druhého čtvrtletí 2021 byl poměr veřejného dluhu k HDP v eurozóně 98,3 %. Velký nárůst zadlužení je dán významným zvýšením veřejného dluhu na jedné

straně a výrazným poklesem růstu HDP na straně druhé. Nejvíc zadluženým státem bylo Řecko (207,2 %), Itálie (156,3 %), Portugalsko (135,4 %), Španělsko (122,8 %) a Francie (114,6 %). Naopak státy s nejnižším zadlužením byly Estonsko (19,6 %), Bulharsko (24,7 %) a Lucembursko (26,2 %).

Státy EU byly pandemií postíženy v odlišnou dobu, odlišným způsobem a stavěly se k různým omezením odlišně. Dopad po pandemii z hlediska vyšších veřejných výdajů, případně nižších příjmů do rozpočtu nebo nižšího růstu HDP, ale pocítily všechny státy EU. Dle dostupných dat, která porovnávají druhý kvartál roku 2019, tedy období před pandemií, a druhý kvartál roku 2021, se nejvíce zvýšilo veřejné zadlužení ve Španělsku (24,3 p.b.), Řecku (22,2 p.b.), Itálii (19 p.b.), Maltě (16,1 p.b.), Francii (16,1 p.b.) a Portugalsku (15,7 p.b.). Výrazně se také zvýšilo zadlužení v Rakousku (14,2 p.b.), Rumunsku (13,7 p.b.), Slovinsku (12,5 p.b.), Slovensku (12,5 p.b.), Chorvatsku (12 p.b.), Belgii (11,8 p.b.), Estonsku (10,4 p.b.), Maďarsku (10,3 p.b.) a České republice (10,2 p.b.).

Česká republika plnila Maastrichtská kritéria až do roku 2019. Absolutní výše státního dluhu ke konci prvního pololetí dosáhla úrovně 2 416,3 mld. Kč, což představuje oproti konci prvního čtvrtletí pokles o 3,6 mld. Kč. Jak můžeme vidět na grafu č. 11, Česká republika se řadí mezi státy s nižším státním dluhem.

5 Výsledky a diskuse

Během sledovaného období prošla Česká republika značným hospodářským vývojem. Od roku 2010 se ekonomika postupně vzpamatovávala z hospodářské krize a postupně přicházela období růstu. Rok 2020, ale všechno změnil. Přišla pandemie, která měla neočekávaný dopad na ekonomiky celého světa.

Na začátku sledovaného období se ekonomika začínala postupně vzpamatovávat z ekonomické krize. HDP meziročně vzrostl o 2,4 % vlivem exportu a importu zboží a služeb. V druhé polovině roku se začínala snižovat také nezaměstnanost díky osobám, které se rozhodli podnikat. I přes to si držela stále vysokou hodnotu 7,3 %. Schodek státního rozpočtu byl nadále ovlivňován ekonomickou krizí a činil 156,41 mld. Kč. Pokračoval tak dlouhodobý trend ve zvyšování státního dluhu, který dosáhl 1 344,1 mld. Kč.

V roce 2011 HDP opět meziročně vzrostl, avšak růst oproti roku 2010 zpomalil. Hlavním důvodem zpomalení byl pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vlády, který byl dle dat Eurostat jedním z nejvýraznějších v EU. Česká ekonomika se začínala vzpamatovávat z hospodářské krize, docházelo k obnově zahraniční poptávky a začalo se dařit exportu. Schodek ve výši 142,76 mld. Kč nadále podporoval růst státního dluhu, který se dále zvyšoval a zastavil se na hodnotě 1 499,4 mld. Kč.

Rok 2012 byl rokem recese, která se v průběhu roku prohlubovala. Meziroční pokles byl více než třikrát hlubší oproti poklesu v EU. HDP klesl o 0,8 %. Příčinou poklesu ekonomiky byly slabé výdaje domácností na spotřebu a oslabená zahraniční poptávka. Růst inflace byl podpořen zvýšením snížené sazby DPH a zvýšením spotřební daně. Příjmy státního rozpočtu vzrostly o 38,6 mld. Kč díky zvýšení DPH, od které se ale očekávalo více. Státní rozpočet nadále vykazoval schodek 100,99 mld. Kč, který měl vliv na narůstající vládní dluh ve výši 1 667,6 mld. Kč.

Rok 2013 se nesl ve znamení pokračující recese. Na snížení výkonnosti silně tlačila slabá poptávka po tvorbě hrubého fixního kapitálu. HDP ovlivňoval především zahraniční obchod, který přispěl k poklesu meziročním zhoršením salda dovozu a vývozu. Od začátku roku klesala inflace a na konci roku se s 1,4 % nacházela zřetelně pod cílem ČNB. Hospodaření státního rozpočtu v tomto roce dosáhlo nižšího schodku, než tomu bylo v předchozích letech. Schodek se snížil, především díky meziročnímu vzrůstu příjmů, o 40,5 mld. Kč a dosahoval hodnoty 81,3 mld. Kč. Státní dluh ale nadále rostl až na hodnotu 1 683,3 mld. Kč.

Oživení, které započalo v posledním čtvrtletí roku 2013 pokračovalo i v roce 2014. HDP meziročně vzrostl o 2,3 %. Česká ekonomika rostla rychleji než země EU a výrazně rychleji než eurozóna. V tomto roce byla velmi nízká inflace ve výši 0,4 %. Rozhodnutí ČNB na konci roku 2013 používat devizový kurz jako nástroj měnové politiky, se ukázal jako důležitý k odvrácení hrozby deflace spojené s propadem poptávky a útlumem ekonomické aktivity. Inflace se ovšem nadále především ve čtvrtém čtvrtletí snižovala vlivem poklesu cen potravin a pohonných hmot. Ve znamení nízké inflace byl i následující rok 2015, kdy inflace dosáhla výše 0,3 %. Míra nezaměstnanosti dosahovala 6,1 % a postupem času se stále snižovala. V důsledku ekonomického růstu se firmy nebály zaměstnávat více pracovníků, tím docházelo k postupnému poklesu nezaměstnanosti a také růstu mezd. Schodek se opět mírně snížil, činil 77,78 mld. Kč. V tomto roce došlo poprvé za sledované období ke snížení dluhu o 17,7 mld. Kč a byl tak ve výši 1 663,7 mld. Kč. Na snížení dluhu mělo vliv krytí potřeby financování státu operacemi aktiv a řízení likvidity.

HDP v roce 2015 výrazně rostl o 5,4 %. Ekonomice se dařilo nejvíce za osm let. Růstu HDP napomohla nízká cena ropy, zrychlené čerpání peněz z fondů EU a uvolněná měnová a fiskální politika. V porovnání s Evropou byl vývoj české ekonomiky výjimečný, v porovnání s eurozónou byl vývoj ekonomiky až trojnásobný. V roce 2015 byla míra nezaměstnanosti na 5 %, kdy došlo k nejrychlejšímu meziročnímu růstu počtu pracovníků v celé ekonomice po roce 2008. Česká republika na konci roku patřila společně s Německem k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti v rámci EU. Došlo také k výraznému zrychlení meziročního tempa růstu mezd. Saldo státního rozpočtu dosáhlo zatím nejnižšího schodku ve sledovaném období s hodnotou 62,8 mld. Kč. Státní dluh se opět mírně zvýšil na 1 573 mld. Kč.

V roce 2016 se tempo růstu HDP zpomalilo o 2,5 % především kvůli meziročnímu propadu investic. Přesto se ekonomice dařilo a byla dále posilována spotřebou domácností a exportem. Začátkem roku 2016 byla inflace stále nízká, během roku rostla a ke konci roku se dostala na míru 1,7 %. Na její růst měly vliv zvyšující se ceny potravin, pohonných hmot a zvýšení korigované inflace bez pohonných hmot. Zvýšení korigované inflace bylo navíc ovlivněno skokovým růstem cen v restauracích v souvislosti se zavedením EET. V tomto roce byla nezaměstnanost na výši 4 %. Průměrná mzda dále rostla. Česká republika měla nejnižší nezaměstnanost v EU. Poprvé za sledované období dosáhlo saldo státního rozpočtu přebytku ve výši 61,78 mld. Kč. Tento výsledek měl za důsledek snížení státního dluhu na hodnotu 1 613,40 mld. Kč.

V roce 2017 ekonomika nadále rostla. HDP vrostl meziročně o 5,2 %. Inflace se konečně začala pohybovat, nad stanoveným cílem ČNB, ve výši 2,5 % a proto se ČNB na jaře rozhodla ukončit svou intervenci. Koruna posílila a v souvislosti s tím došlo k prohloubení poklesu dovozních cen, které bylo navíc podpořeno zpomalením růstu cen zahraničních výrobců. Velmi nízká míra nezaměstnanosti je pro mnoho zaměstnavatelů velmi riziková, potýkají se s nedostatkem zaměstnanců a nemohou proto rozšiřovat výrobu. Rostou také mzdy a tlak na jejich zvyšování. V tomto roce se státní rozpočet dostal opět do schodku ve výši 6,15 mld. Kč a opět došlo k mírnému nárůstu státního dluhu na 1 624,70 mld. Kč.

Rok 2018 přinesl opět zvýšení HDP o 3,2 %. Inflace dosahovala hodnoty 2,1 %. Ke konci roku došlo k nečekaně výraznému nárůstu cen pohonných hmot, elektřiny a plynu. Nezaměstnanost byla stále nízká, tento stav přetrvával i v následujících letech. Trh práce se přehříval, podniky měly velký problém s hledáním nových zaměstnanců a docházelo tak k vysokému tlaku na růst mezd a také vysoké fluktuaci. Ve státním rozpočtu vznikl přebytek ve výši 2,94 mld. Kč, což bezpochyby přispělo ke snížení státního dluhu o 2,7 mld. Kč.

HDP se v roce 2019 nadále zvyšoval o 3 %. Inflace byla 2,8 %, kde ve směru růstu působila silná domácí poptávka, vysoké ceny bydlení a růst cen potravin a energií. Státní rozpočet se opět dostal do schodku 28,52 mld. Kč, přičemž hodnota státního dluhu činila 1 640,2 mld. Kč. Česká republika patřila k nejméně zadluženým státům Evropy.

Rok 2020 byl významně ovlivněn pandemií Covid-19. V důsledku pandemické krize byl téměř pozastaven veškerý společenský i ekonomický vývoj. Díky různým opatřením byla postupně omezována různá odvětví naší ekonomiky. Hrubý domácí produkt se propadl o 5,8 %, což byl největší propad za dobu existence samostatné České republiky. Inflace dosáhla výše 3,2 % a byla tak nejvyšší od roku 2012. Nezaměstnanost byla na 3,2 %, kde můžeme vděčit za relativně nízký průběh cílenému programu na podporu zaměstnanosti Antivirus. I přes nárůst nezaměstnanosti byla Česká republika v porovnání s ostatními zeměmi EU zemí s nejnižší nezaměstnaností. Dopady epidemie na hospodaření státního rozpočtu byly enormní a prakticky nevyčíslitelné. V roce 2020 byl dosažen nejhorší výsledek hospodaření v historii samostatné ČR. Schodek se vyšplhal na rekordních 367,45 mld. Kč a státní dluh se dostal na hodnotu 2 049,70 mld. Kč.

Obecně můžeme říci, že ekonomika České republiky si nevedla vůči ostatním zemím Evropské unie špatně. Do problémů se dostala v roce 2020, kdy byla zasažena pandemií a musela se s nečekaně nastalou situací nějak vypořádat. Každý stát se s pandemií snažil

vypořádat po svém, což se projevilo určitými rozdíly. Na základě uvedených výsledků v této práci, lze podotknout, že provádění fiskální politiky není silnou stránkou České republiky. Vláda je svou fiskální politikou schopna ovlivnit ekonomický vývoj, což se v tomto sledovaném období příliš nedařilo. V letech růstu se nepodařilo vytvořit větší finanční rezervy a více tak snižovat dluh.

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zhodnocení vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky v letech 2010–2020. Fiskální politika je důležitým nástrojem v rukách vlády každého státu. Svým nastavením má podporovat ekonomickou situaci v dobách hospodářského úpadku, a naopak brzdit ekonomiku v časech konjunktury. Od začátku sledovaného období prošla česká ekonomika značným vývojem. Od roku 2010 až do roku 2020 se postupně vystřídaly všechny fáze hospodářského cyklu.

Dopady hospodářské krize z roku 2009 doznávaly ještě několik let poté. V roce 2010 se ekonomická situace začala postupně zlepšovat a došlo k oživení. HDP meziročně vzrostl o 2,4 %. Státní dluh pokračoval v rostoucím trendu. V roce 2011 došlo k mírnému zpomalení. Hlavním důvodem zpomalení byl pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vlády. Rok 2012 a 2013 se nesl ve znamení recese, která se v průběhu roku prohlubovala. Příčinou poklesu ekonomiky byly slabé výdaje domácností na spotřebu a oslabená zahraniční poptávka. ČNB se na konci roku 2013 rozhodla používat devizový kurz jako nástroj měnové politiky kvůli nízké inflaci. Na konci roku započalo oživení. V roce 2014 vzrostl HDP o 2,3 %. České ekonomice se začínalo dařit. Rostla rychleji než země EU a výrazně rychleji než eurozóna. Ukázalo se, že rozhodnutí ČNB používat devizový kurz bylo důležité k odvrácení hrozby deflace. Inflace se však nadále snižovala vlivem poklesu cen potravin a pohonných hmot. Nízká inflace byla až do roku 2017, kdy se přehoupla nad stanovený cíl ČNB. Nezaměstnanost se snižovala v důsledku ekonomického růstu, kdy se firmy nebály zaměstnávat více pracovníků. V roce 2014 došlo poprvé za sledované období ke snížení státního dluhu. V roce 2015 se ekonomice začalo výrazněji dařit. HDP, který byl ovlivněn nízkou cenou ropy, zrychleným čerpáním peněz z fondů EU a uvolněnou měnovou a fiskální politikou, vzrostl o 5,4 %. V porovnání s Evropou byl vývoj české ekonomiky výjimečný. V tomto roce rovněž došlo k nejrychlejšímu meziročnímu růstu počtu pracovníků v celé ekonomice, na konci roku patřila, vedle Německa, k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti v EU. Velmi nízká nezaměstnanost, nejnižší v EU, pokračovala i v následujících letech. Saldo státního rozpočtu dosáhlo zatím nejnižšího schodku za sledované období a v roce 2016 dokonce dosáhlo přebytku. V dalších letech pokračoval růst ekonomiky. Nedařilo se ale snižovat státní dluh, přesto byla Česká republika jednou z nejméně zadlužených zemí Evropy. Dle mého názoru si v tomto období měla vytvořit větší finanční rezervy, což se ukázalo jako stěžejní v roce 2020, kdy přišla pandemie Covid-19 a

způsobila škody, které nikdo neočekával. V důsledku pandemické krize byla přijímána opatření, kterými byla postupně omezována různá odvětví naší ekonomiky. Hrubý domácí produkt se propadl o 5,8 %, byl to největší propad za dobu existence samostatné České republiky. Inflace se zvýšila na 3,2 %. Nezaměstnanost byla překvapivě, a především díky programu na podporu zaměstnanosti, dále nejnižší v Evropě. Dopady na hospodaření státního rozpočtu byly enormní. V historii samostatné České republiky nebylo doposud dosaženo horšího výsledku hospodaření. Schodek činil rekordních 367,45 mld. Kč a hodnota státního dluhu se dostala nad hladinu 2 000 mld. Kč. V následujících letech tak fiskální politika nebude mít jednoduchý cíl. Tím cílem je dostat státní dluh a rozpočet do „lepších“ čísel.

7 Seznam použitých zdrojů

Knížní zdroje

BRČÁK, Josef. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-278-6.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert. ISBN 978-80-271-0251-8.

LIPOVSKÁ, Hana. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0120-7.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. vyd. [Slaný]: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie: 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-738-3.

URBAN, Luděk. *Hospodářská politika*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 8085865017.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-478-9.

ŽÁK, Milan. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-381-5.

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007. ISBN 978-80-86730-04-2.

Elektronické zdroje

Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2020. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2021 [cit.2022-03-10]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2419647/Anal%C3%BDza_text_2020.pdf/3052205e-07fb-99a3-fbac-e43d3138c7e1

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2011, [online]. Praha: ČNB, 2011 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2011/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2012, [online]. Praha: ČNB, 2012 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2012/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2013, [online]. Praha: ČNB, 2013 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2013/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2014, [online]. Praha: ČNB, 2014 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2014/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2015, [online]. Praha: ČNB, 2015 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2015/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2016, [online]. Praha: ČNB, 2016 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2016/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2017, [online]. Praha: ČNB, 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2017/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2018, [online]. Praha: ČNB, 2018 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2018/>

Česká národní banka: Zpráva o inflaci -1/2019, [online]. Praha: ČNB, 2019 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-I-2019/>

Česká národní banka: Zpráva o vývoji platební bilance -2020, [online]. Praha: ČNB, 2021 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menovapolitika/.galleries/zpravy-o-vyvoji-platebni-bilance/zprava_o_vyvoji_platebni_bilance_2020.pdf

Eurozóna +, [online]. Praha: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2022 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=12>

Lafferova křivka. [Online] Managementmania. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/lafferova-krivka>.

Platební bilance v podrobném členění – časová řada. [online]. Praha: ČNB, 2022 [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menovapolitika/.galleries/zpravy-o-vyvoji-platebni-bilance/zprava_o_vyvoji_platebni_bilance_2020.pdf

Stanovisko NKÚ k návrhu státního závěrečného účtu ČR za rok 2020. Nejvyšší kontrolní úřad [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/publikace-a-dokumenty/stanoviska-nku-ke-statnimu-rozpoctu/stanovisko-nku-k-navrhu-statniho-zaverecneho-uctu-cr-za-rok-2020-id12033/>

Státní závěrečný účet za rok 2010 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2011 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpoctu/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010>

Státní závěrečný účet za rok 2011 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2012 [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpoctu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011>

Státní závěrečný účet za rok 2012 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2013 [cit. 2022-12-14]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpoctu/2012/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2012>

Státní závěrečný účet za rok 2013 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2014 [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpoctu/2013/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2013>

Státní závěrečný účet za rok 2014 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2015 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpoctu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014>

Státní závěrečný účet za rok 2015 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2016 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2015/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2015>

Státní závěrečný účet za rok 2016 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2017 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016>

Státní závěrečný účet za rok 2017 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2018 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017>

Státní závěrečný účet za rok 2018 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2019 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018>

Státní závěrečný účet za rok 2019 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2020 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019>

Státní závěrečný účet za rok 2020 [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2021 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statnihorozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020>

Struktura a vývoj státního dluhu [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2022 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statnihodluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statnihodluhu/>

Vývoj české ekonomiky – rok 2010. Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ceske-ekonomiky-rok-2010-vexy9mwolb>

Vývoj ekonomiky České republiky – 1. až 4. čtvrtletí 2011. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-1-az-4-ctvrtleti-2011-llrv2x5ey1>

Vývoj ekonomiky České republiky – v roce 2012. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-v-roce-2012-fuvvvsph3>

Vývoj ekonomiky České republiky – v roce 2013. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-v-roce-2013-92tlhktun8>

Vývoj ekonomiky České republiky – 4. čtvrtletí 2014. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2014-ljz3yh9xlg>

Vývoj ekonomiky České republiky – 4. čtvrtletí 2015. Český statistický úřad [online]. 2016 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2015>

Vývoj ekonomiky České republiky – v roce 2016. Český statistický úřad [online]. 2017 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-v-roce-2016>

Vývoj ekonomiky České republiky – v roce 2017. Český statistický úřad [online]. 2018 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-rok-2017>

Vývoj ekonomiky České republiky – v roce 2018. Český statistický úřad [online]. 2019 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-rok-2018>

Vývoj ekonomiky České republiky – 4. čtvrtletí 2019. Český statistický úřad [online]. 2020 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2019>

Vývoj ekonomiky České republiky – 4. čtvrtletí 2020. Český statistický úřad [online]. 2021 [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2020>

Vývoj indexů spotřebitelských cen – 4. čtvrtletí 2020. Český statistický úřad [online]. 2021 [cit.2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/vyvoj-indexu-spotrebitelskych-cen-4-ctvrtleti-2020>